

I 15329

BIBLIOTECA DE POPULARIZARE

PENTRU

LITERATURA, ȘTIINȚA, ARTA

ALEX. SWIENTOCHOWSKI

(W. Okonski)

DIN VIAȚA POPORULUI

Chawa Rubin. - Damian Capenko. - Karl Krug.

Precedate de o notiță biografică

traducere de

I. HUSSAR

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
CRAIOVA

~~Primăria Municipiului
BIBLIOTECA
CRAIOVA~~

INSTITUTUL DE EDITURĂ

RALIAN ȘI IGNAT SAMITȚA

CRAIOVA

79622v

Director literar: **I. HUSSAR.**

Dreptul de reproducere al acestei traducțiuni
este absolut oprit.

BIBLIOTECA de POPULARIZARE

PENTRU

LITERATURĂ, ȘTIINȚA, ARTĂ

Volume apărute:

- No. 1. Vladimir Korolenko:** — *Nuvele Siberiene* cu o notiță biografică asupra autorului.
- No. 2. Björnstjerne Björnson:** — *Nuvele Terănești și Noi căsătorii*, comedie în 2 acte, precedate de portretul autorului și de un *studiu critic* asupra operei sale de *Georg Brandes*.
- No. 3. Lew N. Tolstoi:** — *Nuvele și povestiri populare*, precedate de portretul autorului și de un *studiu critic* asupra operei sale de *Georg Brandes*.
- No. 4. Jan Neruda:** — *Schițe și tablouri*, precedate de portretul autorului și de o notiță biografică.
- No. 5. J. P. Jacobsen:** — *Șase nuvele*, precedate de portretul autorului și de o notiță biografică.
- No. 6. H. de Balzac:** — Nuvele.
- No. 7. Alex. Swientochowski:** — Din viața poporului.

În curînd vor apare:

- No. 8. Guy de Maupassant:** — Pe apă.
- No. 9. Alex. Pușkin.** — Nuvele alese.
- No. 10. Georg Brandes.** — Oameni și scrieri, studii critice asupra lui Maupassant, E. Zola, Dostojevsky și Gerhard Hauptmann.
- No. 11. Paul Heyse.** — Nuvele.

Biblioteca de Popularizare se poate procura și direct de la editorul — Ralian și Ignat Samitea, Craiova — trimițându-se 30 bani în mărci postale pentru fie-care număr.

Pentru 12 numere, de-o dată (cite 1 ex. de la No. 1—12) se poate trimite prin mandat postal lei 3.60, spre a evita cheltueli repetate de transport cu trimiterea costului în mărci postale pentru fie-care număr.

Regretăm că, cu toate silințele ce ne am dat,
ne a fost cu neputință de a ne procura portre-
tul autorului acestui volum de nuvele.

Alexandru Swientochowski

Autorul nuvelor din acest volum nu este numai un literat de frunte, dar și un filozof însemnat, șeful pozitivistilor poloni.

El e azi în vîrstă de 48 de ani și s'a născut în orașul Kazimierz, pe malul Vistulei, unde a trăit, suferit și murit eroina minunatei sale povestiri Chawa Rubin.

*Alexandru Swientochowski, al cărui pseudonim literar e Wladislaw Okonski, și-a făcut studiile la Lublin, Varșovia și Lipsca, unde a obținut titlul de doctor în filozofie. El a publicat în limba germană teza sa de doctorat: **Asupra limitelor conștiinței noastre despre legile moralei și apoi, complectată în limba polonă. De asemenea a tradus admirabil în polonește Istoria materialismului de Lange și cele mai însemnate curente în literatura veacului al XIX-lea de Brandes.***

În genere, de la începutul activității sale literare ținta de căpetenie a lui Swientochowski a fost de a pune Polonia în legătură cu Europa apusană, de a respîndi cultura internațională, de a lărgi concepția națională restrînsă.

Dacă s'a sfărîmat bariera mărgenirei ieșuite și conservatoare ce ținea Polonia sub stăpînirea sa, dacă s'a în popularizat pe cît a

fost cu puțință și s'au respîndit principiile și scrierile lui Darwin, Haeckel, Bukle, Draper, Spencer, Lange și Comte—aceasta se datorește pozitivistilor poloni în genere și lui Swientochowski în deosebi.

Revista tinerimei progresiste din Varșovia **Przegald tygodniowy** (revista săptămînală) la care colaborau cei mai buni scriitori, avea printre principalii săi redactori pe Swientochowski, pînă la 1878, cînd el întemeiă un ziar cotidian al său, politic și literar sub titlul de **Nowiny** (noutăți). În acest ziar au apărut la foită nuvelele geniale, pe care le prezentăm azi publicului cetitor român. De la 1881 Swientochowski redactează în Varșovia admirabila gazetă săptămînală, științifică și literară: **Prawda** (adevărul) în care și apără cu o statornicie demnă de admirație ideile filozofice și sociale, pe care le-a expus mai înainte în articole mici.

Swientochowski e un autor variat și a scris și drame, în mare parte drame de cetit cu o tendință socială și filozofică întemeiată pe starea de lucruri din Grecia antică și din istoria Poloniei.

În ce privește nuvelele sale, d'între care dăm acuma trei, fie-care un model de originalitate, e firesc lucru ca filozoful pozitivist, reformatorul social să fie și în literatură realist. Atît numai, că realismul său nu e gol, fără restricție, respîngător. Realismul lui Swientochowski e curat și tendința națională, care se vede la baza lui e întrebuintată tocmai pentru a scoate la iveală urmările triste ale luptei nenorocite d'între naționalități.

Autorul însuși și a exprimat părerea sa asupra luptelor de rasă și naționalitate, într-o prefață a nuvelelor sale, prin următoarele cuvinte:

„Cînd lăcustele năvălesc asupra holdelor noastre, ne necăjim numai pentru pustiirea făcută de dinsele, sau ne bucurăm de stîrpirea lor. Nu putem înse simți nici bucuria lor cînd ne distrug holdele, nici durerea lor, cînd sînt stîrpile. Căm în aceeași situație ne găsim față cu oamenii. Cînd socotim felul lor de a fi ca strein ori primejdios, noi ținem seamă numai de sentimentul nostru, fără a ne interesa dacă durerea noastră e bucuria lor, dacă bucuria noastră e durerea lor. Pe aceasta se întemeiază egoismul individual ca și cel social, care se ramifică în popor într-o mulțime de nervi de conservare proprie. În straturile de sus, conștiința, egoismul dă în boldul luptei în numele celor mai înalte nevoi omenești, generale; în clasele de jos el devine impulsul instincțelor oarbe.“

Povestirile ce urmează și în care satira amară se luptă pentru întietate cu umorul dureros, ne arată urmările vii ale acestei stări de lucruri, care dă loc multor gînduri de tot felul, dar în același timp dovedește neapărata nevoie a reformelor sociale.

Autorul însuși dă primul impuls în astă direcție prin faptul, că în refrenul ce se repetă la sfîrșitul fie-cărei nuvele, el dă eroilor oare cum dreptul la muncă pe pămîntul comun.

Editori Ralian și Ignat Samitca, Craiova

Va apare în curînd:

PRIVELIȘTI

DIN

VIEAȚĂ

DE

TRAIAN DEMETRESCU.

CHAWA RUBIN

Innaintea de toate, trebuie să declar, că porecla Rubin nu arată ceea ce a fost Chawa și cu bărbatul său Simcha, ci ceea ce ar fi voit să fie. Străbunul lui Simcha își pusese porecla de Rubin, pentru a poseda cel puțin numele unui jupaier și a lăsa moștenire urmașilor săi acest cuvînt fermecător. Asta înseamnă nu-i fu de nici un folos, nici lui, nici urmașilor. Simcha era un rubin încadrat în pervazul celei mai negre mizerii. Nimic nu-i lipsea pentru a întregi icoana asta. Ca adevărat husid*) el ședea mai tot-d'una în sinagogă, sau mai bine în *Klaus*: încredințat că e coboritorul unei familii «foarte bune», el se ținea drept o «personalitate» pe care lumea, lumea lui, era dator să o susțină și care nu trebuia dăsată să moară de foame. De alt-fel, el era bolnav de piept de cîți-vă ani și incapabil de vre-o treabă. Moartea tatălui său îi desăvîrșise ruina. El moșteni în orașelul Ka-

*) Secta *hasidimilor* se deosebește de evreii ortodocși numai printr-o mai mare libertate în observarea prescripțiilor religioase, printr'un fel de fanatism față de cei de altă părere și printr'o înclinare spre credința în minuni, făptuite de rabini.

zimierz pe Vistula un sfert al unei case, al unei ruine ce amenința să cadă, al cărei șir de ferestre de jos era mult mai jos de cit nivelul stradei murdare și care fusese scutită de bir din pricină, că primăria o pusese pe lista caselor de dărâmat. Cu toate acestea, Simcha era foarte mîndru de proprietatea sa, care-î dădea titlul de gospodar. După ce primi în odaia sa, care alcătua singura-î proprietate, încă doi chiriași, el ori se certă cu dinșii, ori le făgăduia reparații la primă-vară; alt-fel, ședea pe banca din fața casei, se încălzea la soare, sau arunca celor trei găini coji de cartofi fierți. Ajunse chiar să se ducă mai rar pe la *Klaus*. Boala, foamea, mîndria innăscută, în sfîrșit simțimîntul demnității sale de proprietar de casă — toate acestea aduseseră pe bietul evreu într'o stare de neputință desăvirșită. Cînd i se ură din cale afară cu trîndăvia, atunci se ducea în piață, unde povestea cîți mușterei are pentru casă, de care nimeni nu se interesa, drept vorbind. De oare-ce chiriași aduceau un venit prea mic, s'ar putea ușor întrebă: de unde trăia Simcha cu patru copii?

Pentru dezlegarea enigmei, a venit vremea ca să prezentăm pe Chawa Rubin. Un artist, capabil de a restaura tablouri stricate, ar zice: Chawa Rubin, care e de trei-zeci de ani e o femeie frumoasă. Intr'adevăr, ori cine poate să observe încă la dinsa trăsăturile regulate ale feței, un nas frumos, ochii negrii focoși, urechi mititele, un zîmbet atrăgător, dar toate acestea din nenorocire, desfigurate de toate miile de urme ale mizeriei, așa că mai bine-mi vine să vorbesc de hărnicia de cit de farmecele Chawai. Era atît de harnică, pe cit trebuie să fie o e-

vreică de aceea, care hrănește pe un bărbat cu patru copii din venitul negoțului său, întemeiat pe un capital de trei ruble în totul. Dacă Chawa s'ar fi născut creștină, ea ar fi cîștigat zilnic un fiorin polon și ar fi trăit ca lumea; ca evreică inse, pentru care o mulțime de mijloace de trai sînt oprite, ea trebuia să se marginească în a cumpăra articole indispensabile și a le vinde iar, ceea ce-î producea, după mersul obicinuit al afacerilor, douăzeci pină la douăzeci și cinci de groși (o monedă) poloni pe zi, negreșit după o cheltuială enormă de putere.

Trebuia să alerge în zori de ziuă în satul depărtat de tirgușor de trei verste, pentru a aduce laptele luat în comision și a-l împărți pe la case; trebuia să colinde în zbor cite-vă sate pentru a cumpăra cite-vă oale de unt sau de brînză pentru nevestele funcționarilor; trebuia să furnizeze petrol fermei așezate la marginea tirgușorului și multe altele.

Intr'un tirgușor mic, unde fie-cine are totul în casă, ori poate să și-l procure ușor, mijlocirea între cumpărător și vinzător e foarte mărgenită și e cu puțină numai cînd pretențiile mijlocitorului sînt foarte modeste. De aceea și Chawa trebuia să alerge din zori și pină noaptea tirziu pentru a aduna douăzeci și cinci de groși polonezi. Motivul principal al sărăciei sale era micimea nespusă a capitalului său, ceea ce nu-î permitea să-și lărgească cercul operațiilor. De ar fi avut Chawa cincizeci de ruble la îndemină, de sigur că în trei ani de zile ar purta Simbăta o rochie de atlas și aristocrația din Kazimierz ar saluta-o cu respect.

Ea inse avea numai trei ruble. Iși putea mări

capitalul comercial numai într'un singur chip, adică printr'un șir de operații îndrăznețe și norocoase. Nu-i lipseau pentru asta cele două însușiri trebuitoare, adică ambiția și curajul. Vecinic vorbea de avere și risic.

O dată era cît p'aci să dea într'un sat o arvună pentru zece gănețe de miere și numai frica de a-și pierde întreg capitalul în speculația asta îndrăzneată o opri. Cînd află înse, că un cunoscut al ei cumpăraseră mierea și câștigaseră patru ruble la dînsa, o podidiră lacrimile și se hotărî ca la cel d'întăiu prilej să îndrăznească a face un pas hotărîtor.

Intr'o zi Chawa alerga spre Vistula pentru a cumpăra ciți-va țipari. Apropiindu-se de pescari, observă o mișcare neobișnuită la dînșii. Pricina era prinderea a trei moruni. Chawai îi veni îndată gîndul nebun: «Să-i cumpăr» cu glas tremurător ea întrebă de preț.

— Trusteii la un loc cu cîte cincîi groși fundul respunse un pescar. Vor fi vr'o sute și cincizeci de funzi.

Chawa începî să se tocmească.

— Ce mai vorbă multă—strigă pescarul—de o lună n'am mai prins nici un morun. D-ta-l vinzi pe un fiorin fundul.

Chawa era atît de zăpăcită de perspectiva câștigului, în cît se învoi cu prețul și dădî «de o cam dată» trei ruble. Spera să plătească restul din vînzarea imediată. Se duse cu pescarii în țîrg, roșie de emoțiune și colindă cu gîndul toate casele unde spera să-și desfacă marfa. Ajutorul de judecător, scriitorul și sub-scriitorul, avocatul, primarul, perceptorul, tăbăcarul. . . . cincisprezece groși pentru fund, douăzeci, poate

un fiorin. . . . La gîndul acesta ochii Chawai seinteaî de un foc de mult stîns, la colțurile gurei îi juca un zîmbet de mulțămire. Ea-și așeză tulpanul de pe cap și începî să alerge atît de lute, în cît pescarii, încercați cu morunii, abia se puteau ținea de dînsa.—Dar dacă nu va găsi cumpărători? O sută și cincizeci de funzi de pește pentru orașelul acesta, în care în zi de lucru abia treizeci de oameni își pot permite un lux ca acesta? Ea se opri speriată, resflarea-i stătî, dar se stăpîni curînd, își dădî tulpanul mai pe ceafă și porni înainte.

— Duceți-vă acasă la mine—zise ea către pescari zmulgîndu-le un morun—și așteptați nițel, viu îndată, am numai de schimbat niște bani.

Fără a mai aștepta vr'un răspuns, ea alergă pe o ulicioară dosnică în partea opusă a orașului. Chawa era o negustoreasă prea iscusită pentru ca să gîndească îndată, că, spre a desfăcea afita pește, va trebui să bată la ușa tuturor fruntașilor orașelului în ordinea rangului lor. De aceea, cu toate că în drumul său mai locuia și alte femei, ea aleargă d'a dreptul pînă la nevasta ajutorului de judecător, care locuia la marginea țîrgului. Socoteala ei n'o dădî de zmințea. Doamna ajutoare cumpără, după o țîrguială relativ scurtă, un morun întreg pentru trei ruble, prin urmare cu un preț de mai mult de unsprezece groși de fund. Amețită încă de nădejdea unui câștig mare, pe de altă parte înse îngrijată de restul afacerii, ca și de pescarii ce așteptau, ea simțea pe drumul către casă și bucurie și frică.

— Ei, și ce—gîndea ea fugind cu toate că era ostenită—o dată ieften, altă dată scump. A

luat un morun întreg, l-a plătit îndată și chiar de ar fi să dăruiesc pe ceialaltul doi, tot îmi scot cele trei ruble ale mele. Rublele mele!—strigă ea în gura mare, sfringînd hărțile în buzunar. —Le mai datorez cinci florini, va să zică plătesc asupra datoriei!—Dar oare doi moruni nu fac cinci florini.....?

De departe încă Chawa zări pe bărbatu-său, care vorbea cu pescarii d'innaintea casei și dădea cu un băț în moruni, la cari copiii cătau cu groază.

— Ce pește, ce fel de pește e acesta?—zise Simcha cu dispreț. Cine minîncă asta? Numai cine e tare flămînd și cine dă parale pe așă ce-vă? un prost! Oi, oi, o trufandă! N'a dat ea vr'o arvună?

— Ba a dat — răspuse un pescar — dar nu mai aduce restul.

— Mare lucru și dacă n'aduce? N'am eu casă de zid, nu sînt eu proprietar, averea mea nu face cinci florini polonezi?

Simcha mai ridică cu cîte-vă note glasului umflat de îngîmfare, cînd zări pe nevastă-sa venînd.

— Proprietatea mea nu-i împovărată de nici o ipotecă, mai e loc pentru doi moruni. Eū nu fac negoț cu asemenea fleacuri, v'am mai spus o, eū am case, Simcha e gospodar.

Chawa, după ce se răsti la bărbatu-său ca să tacă, zise către pescari;

— Trei florini mai am de dat....

— Cinci!—strigară pescarii într'un glas.

— Cum? cum? Cu o rublă și un florin bucata.

Acuma începî cearta. Chawa, dintr'o deprin-

dere rea și în speranța de a se despăgubi de vînzarea mai ieftină—după părerea ei—a celui d'întăit morun —voia să mai rupă ce-vă din prețul pescarilor; înse silințele sale fură zădărnice. Ea fu nevoită să dea cei cinci florini. Pescarii plecară și ea se puse jos pe banca d'innaintea usei și-și șterse cu șortul sudoarea de pe obraji, nerespunzînd nimic la țipetele și plînsurile copiilor, cari năvăliseră asupra ei din patru părți. În cele din urmă scoase din buzunar două pere, rupse cu dinții pe fie-care în două și astupă cu asta cele patru guri deschise.

— Simcha—strigă ea către bărbatu-său, care, cu minele la spate, se uita la șindrila inverzită de pe acoperișul casei—du pești în casă.

— Las'că nu degeră aici, pot să mai șadă —răspuse el alene și o porni încet și tușînd spre oraș.

Chawa tremura de necaz și în ochii îi se iviră două lacrimi. Ea ură pe bărbatu-său pentru trîndăvia, ca și pentru boala lui, cum poate urî numai o femeie înjugată la muncă grea. Dacă Simcha ar fi fost sănătos și voinic, ea ar fi avut oare care simpatie pentru dînsul; dacă el ar fi fost leneș numai din motive religioase, ea ar fi îndurat cu răbdare toată sarcina întreținerii familiei. Dar Simcha, ca un adevărat *husid*, tugea de orî ce muncă tot atîta pre cit o făcea din pricina slăbiciunii sale fizice, datorite boalei. Poate fi ce-vă mai grozav pentru o femeie sermană, care hrănește toată familia, de cit un parazit bolnăvicios și rău de gură?—Chawa tăcea mereu, se gîndea la moruni, de cari trebuia să scape curînd, ca să nu se strice de căldura din Iulie. Surdă față cu larma nouă a copiilor, ea

se sculă iute și alergă la o casă nu departe de a sa, la unul din mușterii săi, doamna perceptoareasă, pe care o găsi în grădină.

— Aî, aî, scumpă cuconiță, ce am eu pentru d-v... N'am spus încă nimenui nici un cuvînțel.... Proaspăt de tot—un morun frumos, minunat de frumos.

— Morun—zise perceptoreasa—ăsta nu e un pește frumos. Anul trecut am făcut marinată de douăzeci de funzi și jumătate am aruncat, nici copiii nu voiaș să-l mînince.

— Ce spuneți, cuconiță, zău.... Reposatului avocată îl plăcea morunului mai bine chiar de cît ciupercile prăjite.. Doamna ajutoare mereu își tot spune: Simchova, Simchova, cînd își aduce o dată un morun?

— Ei, dacă-î iefen....

— Pentru cuconiță, numai un florin fundul.

— Du-te cu D-zeu. Cu prețul acesta pot să am un somn.

— Pe mine singură mă costă douăzeci și cinci de groși, trebuie să ciștiș și eu ce-vă.

— Dați cincisprezece groși și ieau treizeci de funzi.

— Ce să fac cu restul? Cuconiță, e un pește atît de gustos, în cît, zău, nici nu te rabdă inema să-l mîninci. Iacă, alerg la primăreasă, poate ăea dinsa jumătatea cealaltă.

Inse primăreasa cum află că Chawa—care, de zăpăceală, scăpase un moment din vedere ordinea rangului—fusesse mai întăiut pe la perceptoareasă, o dădu pur și simplu pe ușa afară.

— Auzi d-ta, parșiva—strigă ea închizînd ușa --să mă cînstească pe mine cu ce aruncă perceptoreasa. Asta nu ți-o iert!

Chawa inse n'avea vreme ca să se supere de primirea asta și alergă mai departe. Se vede înse, că Dumnezeuul negoțului hotărîse s'o pèdepsească pentru îndrăzneța sa încercare, căci nu putu vinde nicăterî nici peștele întreg, nici jumătate. La o casă boierii erau duși, la alta nu erau banii acasă, așa că Chawa, după ce cutreieră în zadar tot orașelul, se întoarse acasă prăpădită. Ce era de făcut? Această întrebare stă tot atît de grozavă d'innaintea ochilor negustorului a căruia corabie, încărcată cu marfă, a căpătat o spărtură ca și d'innaintea ochilor sermanei preocupete, căreia nimeni nu vrea să-î cumpere cei doi moruni. În primul moment al acestei primejdii, îi veni gîndul ca să scape cel puțin capitalul depus. După plata pescarilor, îi mai lipsea Chawai, pentru complectarea capitalului său, încă cinci florini leșești. De aceea ea tăia cu un topor un morun în două și duse jumătatea perceptoresei. Dacă-î se dădea prețul convenit, avea două ruble de ciștiș curat, chiar de putezea restul peștelui. O, speranță dulce, o zi rară de fericire! Două ruble ciștiș numai pentru cite-vă ceasuri de alergătură. Alții, mai bogați de cît Chawa, s'ar fi datat în asemenea împrejurări negoțului cu pește.

În ziua de azi inse, pămîntul de sub picioarele Chawai se făcu apă. Doamna perceptoreasă declară d'innainte că va plăti numai zece, nu cincisprezece groși fundul și asta abia poimîne. Așa dar, Chawa n'avea în buzunar nici capitalul său de trei ruble și, afară de asta, alergase o zi întreagă fără să fi ciștișat un singur ban *gheată!*

Prăpădită de tot de gîndul acesta, ea se duse

nată, acasă. Era unu după amiază. Simcha rupea frunze de sfeclă și le arunca găinilor, pe care degeaba se încerca să le păcălească. Copiii, adunați ghem la părete, sugeau tecile citor-vă păstăii de mazere verde, pe care li le adusesse din țig tatăl lor. Zărind pe mama, începură să țipe grozav. Chawa luă pe cel mai mic în brațe, îl sărută și intră în casă.

— Cumpără-le un fund de pine—zise ea către chițașa sa, punind patru groși pe masă — eă trebuie să plece îndată iar.

Fără a mai lua în seamă țipetele copiilor, Chawa ieși fuga din casă, apucă morunul de sub fereastră, și-l aruncă pe umăr și plecă iute.

— Dar încotro, Simchova? — o întrebă o femeie bătrână, care ședea d'innaintea unei căsuțe și împletea la ciorap.

— La Pulawy, cucoană — țise Chawa apropiindu-se și sărutând mina bătrinei.

— Ai un morun? Cui îl duci?

— Par'că eă știu? Aici n'am cui să-l vind. Mai am o jumătate acasă.

— Aceea o ieău eă. Mă-a venit nepotu-meă de vacanții, cu o poftă de mîncare minunată. Dar oare veți putea tu duce o sarcină ca asta pîna la Pulawy?

— Ah, cuconiță, abiă mă țin picioarele. N'am avut azi încă nimic în gură, nici nu știu de voiă avea vreme să gătesc ce-vă pentru copii. Dar ce să fac? Peștele nu șade mult. Am cumpărat trei moruni, pe unul l'a cumpărat doamna ajutoare cu un-spre-zece groși fundul, jumătatea celuiălalt a luat-o perceptorea cu 15; restul îl mai am și alerg cu dinsul la Pulawy. Pînă acum n'am cîștigat încă nimic și n'am încă mă-

car toate trele rublele mele. Și, dacă voiă pierde cele trei ruble ale matalăi, cuconiță. atunci nu-mi remine alta de cit să mor de foame cu copii.

Bătrîna, față cu care Chawa se spoveduia cu atîta sinceritate, era văduva unui grădinar al prințului Czartoryski la Pulawy. După ce-și pierduse pe scumpii stăpîni și apoi bărbatul, ea nu mai putu reminea la locul plin de atîtea amințiri triste pentru dînsa și se mută la Kazimierz, unde trăia dintr'un capitalaș mic și din ajutoarele familiei numeroase, ea și cu o fată bolnăvicioasă a sa. Acuma doi ani îi împrumutase Chawai cele trei ruble, cărora aceasta le datoră toate operațiile sale comerciale și de păstrarea cărora ea avea cea mai mare grijă. Cele mai bune, mai favorabile speranțe în timpul cel mai apropiat nu puteau s'o scape de neliniștea ce o apuca, de cite ori se despărțea chiar numai pentru o clipă de toate trele rublele saă măcar de o parte din ele. Atunci simțea o groază de nedescris și se vedea pîtînd de asupra unei prăpăstii, în care trebuia să cadă ea, cu toată familia. Această frică era cauza neînfîrinatei sale dorințe de a se desface cit de curînd de moruni. Îi mai lipseau cinci florini pînă la trei ruble. Un semn caracteristic al relațiilor d'între Chawa și bătrîna doamnă Wlostowicka era sinceritatea e-vreiceă. Ea, care mințea la negoț pe toate femeile din țig, spunea numai bătrinei în mod conștiincios adevărul întreg.

— Cit ai plătit tu moruni? — întrebă bătrîna.

— Cite cinci groși fundul — respunse Chawa.

— Așă dar ai cîștigat?

— La doamna ajutoare da; dar perceptoreasa n'a plătit încă.

— Ei, du-te, drăguță, nu mai știu cine șade pe la Pulawy; dar am auzit că s'aũ adunat mulți boieri acolo.

Chawa sărută mina bătrinei și porni. De la Kazimierz la Pulawy erau zece verste (un mirometru.) Nu era, prin urmare, lucru ușor de făcut drumul acesta cu o sarcină de cincizeci de funzi în spinare. Morunul atârnat de umărul evreiceii părea a da și el sceptic din cap față cu întreprinderea asta semeață. Totuși ea innainta voinicește, deși flămîndă și istovită. La stîlpul celei d'a treia verste, ea făcu un popas. Un moșier, care trecea cu trăsura, se opri cînd văzu un pește la picioarele evreiceii.

— Ce ai acolo? — întrebă el.

— Un morun — respunse Chawa, căreia-i bătea inema.

— A, un morun — mormăi el cu dispreț și plecă.

Poate că și la Pulawy vor ridică din umere cu atita dispreț? Chawa își adună puterile și-și urmă calea. După alte două verste, iar se odihni. Tot gîndind la starea-i tristă, ea zări o trăsura cu un cal pe drumul spre Pulawy și în trăsura ședea, pe lingă birjar un evreu, primit de pe drum. Curierul postal cunoscut în Kazimierz, un soldat rezervist, un bețivan înfierat de pe amvon și pedepsit de poliție, venea cu căruța de poștă și cu un călător primit pe răspunderea sa.

— Franek, Franek! — îi strigă ea — stai nițel.

— Pentru ce? — întrebă vizitiul oprind calul.

— Iea-mă și pe mine la Pulawy.

— Da, dacă-i inhăma și peștele d-tale, căci ieapa mea nu ne poate duce pe toți.

— Ei, par'că-i atît de departe..... o săritură de iepure.

— Dacă-i așa, de ce nu faci săritura?

— Nu mai vorbi așa!

— Dar nu-i loc. Îi zdreleşti picioarele lui Moșko.

— Las'că se mai găsește un locșor pentru mine.

Fără a mai aștepta să-i se dea voie, ea începî să se urce în căruță.

— Trebuie să dai 'nainte un florin — strigă Franek.

— Prostule, las'că nu remăi păgubaș. Plecară.

— De ce duci tu azi poșta? — întrebă ea.

— Luî Andrei i-a murit un copil — respunse Franek—și domnul m'a trimis pe mine, o muncă drăcească.

— Dar oare e mai bine să împarți scrisorile 'n țîrg și să alergi pe jos pe la țară?

— Par'că eũ alerg! Cine-i nebun să-și rupă cizmele. Dacă e vr'o scrisoare cîtte vr'un boier de la țară, caut o căruță: de nu găsesc, aștept. Hîrtia nu e floare, nu se usucă.

— Dar dacă e ce-vă grabnic?

— Pentru mine nu-i nimic grabnic, numai cînd buzunarul e gol.

— Sînt multe scrisori pentru afară?

— Dracu le-a numărat? Și nu le duc eũ pe toate, numai pe acelea, pe care scrie «să se trimeată printr'un anume curier» și pe acelea, pe care boierii și le trimet prin poștă cu recepise, recomandate.

— Ei, dar veî fi bine plătit pentru osteneala ta?

— Moft. Cite o dată-ți dau cite-vă capeicii, altă dată ce-vă mălaiū, unuia i-am spus Dumineca trecută, că nu sint vrabie ca să-mi dea mălaiū. In Polanowka este un boier de treabă: ieri mi-a aruncat o rublă pentru o scrisoare.

— O rublă — strigă Chawa mirată — Apoi la Polanowka e abia o jumătate de poștă.

— Șase verste. Am tras și eu cite-vă stacane, m'am obrăznicit față cu șeful poștei, el mi-a tras una la ceafă, eu nu i-am ramas dator. Zicea, că voiū fi dat afară — cînele. Ei, dar ne-am apropiat de poștă. Jos, jidanilor!

Chawa sări jos.

— D-zeū să-ți respălătească pomana.

— Ce, javră ticăloasă, să-ți cer eu plata Dumnezului tău? Scoate florinul!

— Franek, ai 'nebunit. Pentru o bucățică de drum un florin!

— Dacă nu dai îndată zece capeicii, imi taiū o bucată de pește.

La aceste cuvinte el scoase un cuțit gata să-și îndeplinească amenințarea.

— Nebunule, ce faci! — strigă evreica desperată — Iaca, na, hoțule!

Aruncînd peștele cît colō și luînd și de la Moșko plata drumului, Franek plecă fluierînd. Chawa alergă înnainte cu povara sa și apucă pe o alee spre institutul sf. Maria. Acolo nădăduia de sigur să vindă morunul, dar desamăgirea o întălni în cale. Ingrijitoarea îi spuse adică îndată, că cumpără toate lucrurile numai cu hurta și că ar^l luă cu mare plăcere mai mulți moruni, dar cu unul n'are ce face. Pe Chawa o podidi plinsul, cînd ieși din institut. Dar dacă m'or goni de peste tot locul?—gîndea ea,—peștele nu șade

mult. Se tiră pe uliță cu morunul în spinare, nădăduînd c'o va opri vr'un trecător. Gură cască erau destui, dar nimeni nu se gîndea să cumpere. In cele din urmă, un boier, nu tocmai tînăr se opri și întrebă:

— Pentru cine-î asta?

— De vînzare — respunse Chawa.

— Proaspăt?

— Azi a fost prins.

El se uită la pește.

— Cît ceî pentru tot?

— Cinci ruble.

— Patru ieî?

Pe Chawa o trecu un fior de bucurie.

— Ah, cuconașule — se rugă ea — e prea puțin. Mă costă pe mine singură aproape atita.

— Vrei?

— Unde să-l duc?

— In casa asta, la doctorul Prysk. Acolo ți-l va plăti.

După ce scrise cite-vă cuvinte pe o cartă de vizită, o dădu evreiceî și-și văzū de drum.

Dacă Chawa ar fi fost nevasta lui Loth și dacă Pulawy ar fi fost amenințat de o ploaie de pucioasă, ea n'ar fi putut sfîrși mai curînd aface-rea și plecă. Sint unele ființe, cărora cite-vă ruble de ciștig le pun aripă la umere. Chawa alerga spre casă și rîdea, bătea în palme, își povestea sie însa-și ce-vă plăcut și arătă atita bucurie, par'că ar fi nebunit în cinstea rublelor ciștigate. Trupul inse își cerea dreptul său, cu toate că amețeaala momentană părea a-i astimpără nevoile. Evreica nu mîncase alt nimic de cît ciț-vă cartofi uscați, remași din ajun și ziua era pe sfîrșite. Lihnită de foame, slăbită de a-

lergăturile de toată ziua, ea simți—după ce trecu paroxizmul bucuriei — o slăbiciune grozavă în picioare. De aceea se țiri pînă'n satul cel mai apropiat și intră în circiumă. La o masă ședea Franek lîngă un om tînăr, necunoscut, cu ajutorul căruia revizua pachetul cu poșta și bea răchiu. Circiumarul evreu sta de o parte și ascultă curios vorba lor veselă.

— Unii slujbași d'ai poștei—zise Franek, cam afumat, către tovarășul său — au atîta simțire în degete în cit, cunosc îndată dacă o scrisoare conține bani.

— În plicul ăsta trebuie să fie bani—zise tovarășul—e atît de plin și de gros. Face să-ți arunci o privire în măruntaiele lui.

— De ce nu!

Chawa, ocupată cu ale ei, nu prea dăduse multă băgare de seamă scenei acesteia, ea-și cumpără doi covrigi, ieși la ușa circiumei și se puse jos pe un butoiu ca să minince. Pe fereastra deschisă îi ajungea la urechi risul zgomotos al celor doi bețivi și o dată chiar amenințarea lui Franek, cu totul neînțeleasă pentru dînsa:

— Ași însemna-o eui!

După o clipă Franek ieși mort beat din circiumă și se duse impleticindu-se la căruța sa, în care se aruncă cu chiu cu vai.

— Hei, jidanco, vii cu mine?—strigă el.

— Nu—respunse Chawa.

Franek rise în gura mare, îi trase un biciu peste umăr, dădu apoi în cal și porni strigînd:

— Îți inchipuiești poate c'o să te rog mult, vrăjitoareo?!

Chawa țipă de durere, îl injură, plînsă cit-vă,

pînă cînd, de oare ce durerea-i stricase pofta de mincare, puse remășița covrigilor în buzunar și porni. Nu e ușor de spus la ce se gîndea ea mergînd: la jumătatea de morun de acasă, la cei doi pești vinduți, la cheltuiala drumului, la copiii flămînzii și la cîna îmbelșugată ce avea să pregătească, la împărțirea scrisorilor de poștă, la Franek și la biciul său ... Poate că bărbatul era singurul om la care ea nu se gîndea de loc.

Pe față Chawai se cunoștea, că creieru-i era într'o activitate neconținută, din gură-i ieșeau chiar din cînd în cînd frînturi de cifre din vr'o socoteală de gologani. Noi, cari cunoaștem secretul speculației cu moruni, nu ne vom mira de asta. Fără a mai pune la socoteală datoria ce avea de incasat de la perceptoresă, Chawa ciștigase astăzi mai mult de trei ruble. Trei ruble ciștig curat! Trebuie să fii lupoaică, pentru a pricepe bucuria ei, cînd a pus laba pe un picior de boi pentru puii săi.

Innoptă cînd Chawa ajunse în satul vecin cu Kazimierzul. Umblind pe marginea șanțului șoselei, ea auzi un sforăit zgomotos și văzî nu de parte de acolo un cal, care tiră o căruță resturnată pe imășul satului. Ea ghici îndată, că e bețivul de Franek, care-și făcea visînd slujba de curier postal și, aducîndu-și în același timp aminte de biciul lui, fugi în galop de acolo.

Cetitorii noștri ar fi în mare rătăcire, dacă și-ar inchipui, că Chawa, sub impresia acestei întâlniri, se va fi gîndit poate la ce capriții ale soartei e expusă corespondența noastră.

Nici nu-i veni în minte așa ce-vă. Ea se gîndea numai cit de fericit e Franek acesta, că

are de împărțit scrisori și a căpătat la Polanowka un bacșiș de o rublă....

Cind, în sfârșit, văzî lumină la fereastra casei sale, un fior de plăcere-l trecu prin tot trupul. De mult nu mai venise ea acasă cu un ciștig atît de mare; de mult nu mai fusese în stare să facă o cină așa de luxoasă ca astăzi. Se bucura mai ales pentru că Ițic al ei, care avea numai zece luni și pe care-l astîmpăraseră peste zi numai cu cartofi, va mîncă în sfârșit o tru-fandă potrivită cu vîrsta lui. Pentru a nu pierde vremea, ea alergă mai întăiu la piață, cumpără o litră de făină, pentru trei groși unt, o jumătate de litră de lapte și o smochină. De departe auzi plînsul desperat al copiilor. O mamă din altă clasă socială s'ar fi speriat, de sigur; ar fi crezut, că s'a întimplat vr'o nenorocire în familie. Chawa înse știea, că e numai corul celor patru stomahuri flămînde.

— Acuma tăceți, copilașilor—strigă ea dînd busna în casă, unde doi băieți scînceau într'un colț, iar fetița se silea să liniștească pe Ițic, care țipa mai tare de cît toți. Chawa îl sărută și-l puse smochina în gură; celor lalți trei le împărți remășițele celor doi covrigi nemîncăți de dînsa și așa se făcu în curînd tăcere în casă.

— Unde e tata?—întrebă ea pe fata cea mai mare.

— S'a dus să cunune niște miri, trebuie să fie la nuntă.

— N'a pregătit nimic!

— N'a mîncat nimic!

În mai puțin de un ceas, gospodina de Chawa se puse la masă cu copiii, pentru a mîncă o cină rară: găluști de cartofi cu unt topit și

pentru Ițic cu lapte pe de asupra. Găluștile erau mîncarea cea mai aleasă a acestui praznic, de oare ce bugetul de cinci-spre zece groși pe zi pentru hrană nu îngăduia un asemenea lux. Cartofi, crupe de orz, fructe cam putrede, acestea erau alimentele obișnuite ale familiei Rubin. N'ași fi în stare să descriu visul bogat al Chawai din noaptea aceea. Era visul unui om fericit, care a ciștigat la loterie; al unui serac, care a găsit un sac cu aur, saū — precum am mai spus—al unei lupoaice, care a îngropat lîngă vizuină un picior de boū abia atins.

— Pe unde tot umbli—lehăia a doua 'zi Simcha—nu te gîndești nici la bărbat, nici la copii și te duci să te plîmbi. Ce ai ciștigat?

Chawa tăcu, nu voia să'și dea de gol capitalul, pentru că bărbatul să nu pufe mina pe dînsul, căci de trei ani el tot plănua să'și cumpere un halat nou, fără de care nu putea să'și pule în evidență demnitatea de gospodar cu casă.

— Ești cocoană mare—urmă el—iți cumperi un morou pentru tine. Ce faci cu jumătatea re-masă; cine o iewa?

— O vind eu—respuse Chawa scurt și plecă luînd peștele cu sine. Încotro? Fusese mai pe la toate casele; înse, petrecîndu-și prin mînte toate întîmplările din ajun, ea-și aduse aminte—mulțămită întîlnirei cu Franek—de poștă. Domnul Chrzastkiewicz luă, firește, ale mîncărei pe datorie și nu prea-și plătea datorile la timp; dar, cite o dată, cînd se întîmplă cite ce-vă, cînd vr'o țărăncă trimetea banî bărbatului său, care era în oaste, atunci șeful poștei nu era zgîrcit pentru ale casei și plătea cu banî peșin.

La început Chawa se cam temea să nu dea ochi cu Franek, dar își zise singură, că Franek e cu totul alt om față cu domnul șef, de cît pe drumul spre Pulawy. Se duse așa dar acolo.

Poșta din Kazimierz era așezată pe un deal înalt, se vede anume pentru ca cele două gloabe ale postmaistrului, înhămate la brișcă în chip de poșalion, să alerge în galop la vale și să-i dea călătorului cel puțin pentru un moment iluzia, că nu sunt așa de păcătoase cum le arăta nutra. Chawa se află încă în vale, cînd auzi glașul tunător al postmaistrului, care înjura de mama focului. Nu era potrivit să vii într'un moment ca acesta cu morunul—dar, pe de altă parte, iar nu e plăcut să nu aști despre ce e vorba. Chawa stătî un moment pe gînduri, apoi se furișă mai departe, urcînd dealul la adăpostul tufelor. Cu fie-care pas ce înaintă află mai lămurit pricina furtunei.

— Pun să te arunce în lanțuri—striga șeful poștei—ce ai făcut cele două scrisori, mișelule? De ce-ai deschis-o pe asta? Unde ai fost pînă azi dimineața? Crezi, că eu voi răspunde pentru tine, hoț păcătos? Veși putezi în pușcărie, nu veși mai vedea lumina soarelui, veși putezi, porc de cine....

După aceste cuvinte se auzi o lovitură, un urlet grozav, o luptă și o zmuncitură și în sfîrșit săritura unui corp, care sparse tufele și căzu peste Chawa, ascunsă după dinsele. Era Franek, care fugea de șeful poștei. Evreica scoase un țipet de spaimă și, urmînd unui îmbold firesc, alergă înaintea urmăritorului.

— Ah, mizerabilul — strigă șeful poștei tră-

gîndu-și greu sufletul, cînd zări pe Chawa—nu-î o iert.

— Dar ce a furat?—întrebă Chawa cu frică.

— Poșta a furat-o, a deschis scrisori, le a pierdut, nimic. O, nu-î iert eu asta—strigă șeful poștei bătînd pămîntul cu bastonul. Andrei! Du-te în țîrg și adă-mi o testea de hărtie, scriu îndată un raport.

Pe cînd Andrei alergă după hărtie și stăpînul său se incuiă în cancelarie, pentru a chibzui cum să facă raportul, Chawa intră în bucătărie. Nevasta șefului, supărată de cele întîmpate, nici nu putu vorbi la început de alt ce-vă, dar încetul cu încetul ajunse și la chestia morunului.

— L-ași cumpăra, dacă Fercio (Ferdinand) mi-ar da parale. Mă indoiesc înse, căci ticălosul acela a jefuit poșta, poate era și pentru noi ce-vă acolo, paguba e mare....

— A furat—se mîngăia Chawa — decî va fi pus la recoare. Mare necaz—adaose ea tare — dar boierii nu sint vinovați întru nimic de asta.

— Ciți funzi are peștele?

— Două zeci și cincî, poate mai mult. Il vînd ieften.

De o dată se deschise ușa și postmaistrul intră ca o vijelie.

— Ai vreme, Simchowa?—întrebă el.

— La ce?

— Domnul Kopf din Uscijonș mi-a scris ieri, ca să-î trimet îndată ori ce scrisoare va veni pentru dînsul. Ticălosul de Franek a venit abia azi cu căruța, l-am și gonit și ai putea tu să duci scrisoarea lui Kopf, el te va cinsti pentru osteneală.

— Dacă porunciți, mă due îndată — răspunse

Chawa, lăsă peștele în bucătărie și fugi cu scrisoarea.

Se vede, că în cartea soartei sale se deschisese o pagină nouă. Ieri abia Chawa aiura de norocul lui Franek și acuma ea era aproape împărțitoare de scrisori; nu e vorba, pe drum spre locul despre care Franek spusese cu dispreț, că acolo în loc de bacșiș se dau crupe. Pentru Chawa inse un bacșiș ca acesta nu era de lepădat și, al doilea, cine poate să garanteze, că șeful poștei n'o va trimete mine la Polanowa, unde se dă o rublă întreagă bacșiș? Franek nu mai e doar împărțitor, trebuie ea să intre pe sub pielea șefului poștei.

Ajunsa la acest punct al gândirei sale, Chawa rise veselă, par'că i-ar fi venit un gând mare, strălucit. Vom ghici gindul acesta mai tirziu, pină atunci trebuie să fim drepti față cu domnul Kopf, căci el resplăti pe evreică destul de bine pentru serviciul făcut. Ii dădu o jumătate de căuș de mazere, un sfert de făină, cîți-vă morcovi și, ca adevărat cunoscător al frumuseței, o netezi prietenește pe bărbie și-i zise:

— Voiți spune d-lui șef al poștei, ca să-mi trimeată tot-d'auna scrisorile cu tine.

Chawa se închină umil și se duse. Așa dar și în ziua de azi i-a fost scris ca să minince cu copiii o cină ca lumea. Se întorsese la poștă, predase chitanța de primire, dar șeful nu-și făcuse încă raportul. Făcuse destul de iute denunțul către autoritate, că împărțitorul a furat două scrisori recomandate; dar își spârgea de două ceasuri capul cu raportul către primar, dușmanul său de moarte, pe care trebuia să-l invite ca să aresteze pe Franek. Schimba cuvintele,

ștergea, prescria pe curat, incepea din nou, pină cînd în sfîrșit, după o muncă lungă și ostentoare, actul fu gata și, pe cit se părea, cores-pundea în totul atit autorității sale, cit și în-semnătăței cazului.

— Lui Franek i-am dat demisia — țise el cu ifos către Chawa scuturînd de masă cerneala de pe condei — dacă tu ai sluji cu credință, țî-ășî da ție slujba de împărțitoare de scrisori.

Evreica se închină și mulțami cu o mișcare mută din buze. În momentul acesta intra sluj-nica.

— Cuconașule, voiți să mînceți morunul rece? — întrebă ea.

— A, tocmai — zise șeful — cit țî se cuvine pentru pește?

— Nimic — response Chawa.

— Bine, vino diseară după scrisori.

Ea plecă. La 13 Iulie 187* prin urmare Chawa fu instalată formal în slujba de împărțitoare de scrisori simple și recomandate, pentru oraș și pentru țară, cu plata după voie.

Vestea acestei întîmplări se respindi curînd în Kazimierz și ajunse la primărie o dată cu raportul.

— Auzit-ai, auzit-ai? — strigă doamna primăreasă năvălînd în biuroul soțului său — pe Franek l-a gonit postmaistrul și a pus pe negustoreasa de serumbii, pe Simchowa....

— Tocmai a trimis un raport asupra unui furt de scrisori făptuit de Franek și cere ca să-l punem la recoare.

— Prost ai fi, dacă te ai uită în gura lui. Uitat-ai cum te a insultat Chrzastkiewicz față cu directorul corului? Il crezi tu, că Franek a

furat poșta? Și încă să puie pe jidanca asta parșivă, care a îndrăznit ieri să-mi aducă mie jumătatea unui morun, lepădată de perceptoareasă! Fă ce îți place, dar eu l-am și primit pe Franek ca argat.

— Dar dacă e într'adevăr hoț — response primarul.

— La noi nu va fi; afară de asta, noi trebuie să știm să ne ținem cinstea sus.

Și, într'adevăr, primarul știu să-și ție sus cintea, refuză arestarea lui Franek și-l luă ca vătăjel la primărie. Franek nu fusese nici odată om, care să se dea ușor în lături față cu alții, cu atit mai puțin îngăduia el, că să-l înlătore alții, cînd îl sprijinea brațul puternic al primarului, saū, mai bine zis, al primăresei. Afară de asta, fiind-oă cunoștea o mulțime de taine delicate de ale poștei, el era sigur, că șeful poștei nu va da în vileag vinovăția lui, pentru a nu se expune ca să fie respătit cu aceeași monedă. El hotări deci, nu numai să înfrunte vijelia, dar să-și rebzune și contra evreiceii, care-î luase locul și pe care o bănuia, că a dat de gol revizia scrisorilor din circūmă. Dreptatea cere ca să declarăm, că motivele, pe care-și întemeia Franek necazul, erau curat patriotice, mai am putea zice, că erau scoase din opere savante, tipărite în scopul nimicirei jidanilor. Lumina adevărată pătrunde adesea cu razele sale pină'n adîncimile societăței. Cea mai bună dovadă pentru asta o dă tocmăi Franek, care n'a cetit nici odată vr'un tratat antisemitic și totuși simțea în sine entuziasmul cerut de o asemenea muncă.

— Să ȧea dracu slujba — zicea el către colegul său, al doilea vătăjel a primăriei — n'am

ieșit azi de după cuptor, am găsit de lucru și voiți mai găsi. Dar ca o jidancă parșivă să ȧea unui om pinea din gură, asta e o rușine pentru oamenii și o insultă către D-zeu.

— Dar par'că o va ținea?

— Negreșit, el se aruncă în foc pentru o fustă și în apă pentru un jidan. Altmintrelea, crezi d-ta, că lui nu-î ȧese nici un ciștig din asta? Eu băgam în buzunarul meu numai mina mea și ce ciștigam era al meu; ea înse va trebui să împartă cu dînsul. Zice, că l-am furat poșta, pentru că voia să scape de mine, căci eu eram om cinstit, așezat, care-mi căutam de treabă.

— Asta se știe.

— Ah, jidanii ăștia! Cînelui îi priește unde nu l-a semănat nimeni. De-l apuci chiar cu dinții, tot îți scapă cu șiretlic. Jigăniile astea ar trebui adunate grămadă și aruncate în Vistula.

— Adevărat.

— La ai noștri pinea se face pîetră; ei fac și din nisip pine. Încotro te întorci, jidanul te calcă pe bătătură.

— Nu numai o dată!

— N'o ȧert eu pe păpușa asta de zdrențe, o curăț eu din cale.

Fără a cunoaște aceste amenințări, Chawa împărțea liberă scrisorile, fără înse a-și lasa ne-goșul, ceea ce-î aducea un venit zilnic bunicel. Cite o dată chiar o jumătate de rublă. Deși aștepta în zadar o scrisoare pentru Polanowka, unde—după spusa lui Franek — se dădea o rublă bacșiș, ea tot fu bine respătită, cu crupe, mazere, cartofi, făină, haine vechi și chiar go-logani, din pricina numeroasei corespondențe din anotimpul acesta și a buneii voințe a adresanți-

lor, a căror grație știuse să-și o ciștițe. Cea mai bună dovadă pentru asta erau obrajii rumeni ai copiilor săi, cari mîneaî de două ori pe zi fier-tură și apoi pungulița cea mică, pe care Chawa o purta la sîn. În pungulița asta se găseaî zece ruble strînse, arvuna asupra viitoarei garderobe de serbători a celor șase rubini. Zic șase, căci Chawa hotărîse să-î cumpere chiar bărbatului halatul cel nou, ceea ce era dovada cea mai elocventă a buneî stări a familiei.

O dată cu îmbunătățirea stărei împărțitoareî de scrisori, norocul lui Franek apunea. Într'o zi prinseră de veste, că lipsese de pe masă două lingurițe de argint. Primăreasa poate șî-ar fi îndreptat bănuielele în altă parte, înse primarul, care vecinic simțea împotriva noului vătăjel o antipatie polițienească, îl goni îndată din casă. În zadar se jură Franek și-șî apăra cînstea, primarul aspru nu se lăsă a fi convins.

— Ticăloasa de jidancă e vinovată de toate — zise fostul curier și vătăjel către colegul său, părăsind primăria. — Cîtă vreme nu și-a virit ea nasul, toată lumea mă ținea de om cînstit.

După plîngerea asta dreaptă, el se duse direct la circîumă, unde căpătase — o dată cu dispariția lingurițelor de argint — un credit însemnat. După ce goli cite-vă pahare pentru a-șî înneca neca-cazul, începî să se jeluiască plîngînd către Sru-
lowa, circîumăreasa, de nenorocirea sa.

— Dar ce vină are ea? Ea țî-a făcut vr'un rău?

— De ce s'a urcat în căruța poșteî eu moru-nul? — bolborosea Franek. — Eu mi-am făcut cruce și ea a sărit în căruță. Atunci nu ne a mai dus calul, ci un drac. O strîng de git... dacă n'o omor, crapă de foame.

— Ei nu-î se întimplă nimic — zise Sru-
lowa în batjocură — acuma-î dă mina să minince giște. Tocmai a fost aici, azi are o scrisoare la Pola-
nowka.

— La Polanowka! — strigă el holbînd ochî. — Asta e rubla mea — eu-mî duc scrisoarea boie-
rului meu. La Polanowka!

Îeși ca nebun din circîumă și afară din țîrg.

Într'adevăr Chawa avea să ducă în ziua aceea o scrisoare recomandată la Polanowka; din res-
pect către boierul, care plătea atît de bine, ea hotărî să se îmbrace mai bine. Tocmai cînd Fra-
nek leșea din circîumă, ea se întorsese acasă pentru a-șî schimba hainele. Spălată cu îngrijire, cu o fustă nouă și cu pantofi, cu o bonetă albă îmbrobodită pe de asupra cu un bariz albastru, era atît de drăguță, în cît puteai să-î uiți o clipă hărnicia și să te gîndești numai la farmecele sale. Mulțămîtă de sine, bîzîindu-se pe un ciștiț sigur, ea-șî sărută copiî și plecă. Drumul spre Pola-
nowka era mărgenit pe de o parte de dealuri înalte acoperite de tufe, pe de alta de Vistula. La jumătatea sa înse, drumul se înalță pe un deal și merge apoi șerpîind printr'o vîgăună. Întrînd aci, Chawa văzu un om culcat pe drum. O manta veche soldătească, o șapcă de piele roasă, totul murdar, îi aduseră aminte de Fra-
nek. Poate că-î el, — gîndi dînsa. Ziua nămeaza mare doar nu va sări la dînsa. Ea se mai apro-
piă cu ciști-vă pași și nu mai avî nici o îndoială că e fostul curier. Zăpăcîtă de întălnirea asta, ea voi să-l ocolească, el înse o observase, se vede, căci se sculă și porni înnaintea ei. Chaweî îi se strînse inema de frică, dar se hotărî să nu fugă.

— Încotrî? — întrebă Franek cu glas răgușî.

-- La Polanowka — respunse Chawa tremurind.

— La ce?

— Cu o scrisoare.

— Ad'o încoace, numai de cit!

— De ce—strigă evreica—par'că e pentru tine.

— Scoate-o! — urlă Franek apucind-o de git.

Chawa voi să se zmuncească, el o strinse mai tare, în cele din urmă-i dădu furios cite-vă lovituri la cap atit de tari, în cit ea căzù jos. Atunci el îi deschise rochia la piept, scoase scri-soarea și... pungulița.

Pare a nu fi nici o indoială, că Franek nu voise să Iea vieața și banii Chawai. Depășindu-și planul de la început, el deveni hoț și bandit, prin aceea că, amețit de furie, o lovise prea tare și-i luase punga. În fond era numai un act de rezbunare. Cu scrisoarea în mîni, el începù să fugă spre Polanowka. Abia la marginea satului îi veni gîndul, că nu e fără primejdie ca să se arate ca împărțitor de scrisori. De aceea se întoarse înapoi, se abătù de la drumul pe care zăcea victima sa și se pierdù prin tufișuri.

Chawa, mai moartă, leșinată, zăcù multă vreme fără ajutor acolo. Abia după un ceas, măcelarul care se ducea cu căruța la Kazimierz, văzind-o că mai dă semne de vieață, o luă cu sine și o duse acasă la dinsa. Nu se trimeseră curieri, medicul nu se adunară pentru a scăpă pe bolnavă, numai patru copii se căzneau în zadar prin țipetele lor desperate ca să-și deștepte mama și bărbatul cu tusa, femeea. În cele din urmă, vestea tristă ajunsse plină la bătrîna Wlostowicka și ea veni îndată și trimese după bărbier. Lipitorile puse pe capul spart părură a aduce oare

care ușurare, bolnava înse avea călduri mari necurmate, respingea cu furie pe cine-vă, se apucă de piept, striga punga, care din nenorocire nu mai era. Lipsa totală de bani făcù vindecarea cu neputință. Incasaseră, ce-i dreptul, de la perceptoreasă datoria pentru jumătatea de morun, dar asta abia ajungea pentru cartofii copiilor și pentru prelungirea agoniei mamei. După două zile de chin, Chawa muri în cele din urmă fără a putea spune măcar înaintea morței, că Franek a jefuit-o de zece ruble și că ea n'a plătit încă bătrinei Wolstowicka cele trei ruble.

Sermană Chawa! te iert pentru că ai voit să muncești pe pămînt polon și să-ți hrănești copiii cu pine.

II.

DAMIAN CAPENKO

«Din Luba, districtul Komieniec, gubernia Podoliei, grăniceri, brigada Zawichost, compania a treia, plutonul întâi, fruntaș Damian Capenko!» — așa se recomandă el într'un suflet în stil oficial.

Întrebat între patru ochi răspundea scurt: — Motoros! (din Rusia mică). De alt-fel, explicația aceasta era de prisos; căci, dacă nu-î cunoștea obârșia nici după ochii negrii visători, nici după fața pîrlită cu expresia-i de melancolie blîndă — tot îl dădea de gol vorba-i moale, cîntătoare.

Acest chip de a vorbi, declarat de filologii din Przesmyk de dialect stricat, era dialectul curat din Rusia mică, amestecat cu cite-va expresii cazone. Leșește Capenko se exprima destul de corect, numai atît că prea întindea unele sunete și pe altele iarăși le muiă, păstrîndu-și accentul dialectului său.

Crescut la curtea unui boier, a proprietarului moșiei Luba din Podolia, unde tată-său era prișăcar; pe urmă mutat la grănicerii din Przesmyk, el avu prilejul să-și însușească limba polonă în

așa fel, în cit se pricepea să spuie țeranilor cite-vă palavre și să facă ce-vă complimente domnișoarei economului. Aceasta din urmă căpătase de la dînsul, de ziua ei, o felicitare în versuri rimate chiar.

Dreptatea cere înse să mărturisim, că un oare care Eduard Tabor tăgăduia cu încăpăținare tot ce spunem noi despre eroul nostru, întemeiați pe izvoare diferite. Acest negustor de grîne și — precum se șoptea — șeful contrabandiștilor din Przesmyk, susținea sus și tare, cum că acest Capenko e un calmuc, care nu pricepe nici o limbă ca lumea; care a pus cu plată pe cine-vă ca să-î scrie rimele mai sus pomenite și că face curte domnișoarei Motylinska numai pentru a căpăta un dar de la tatăl ei, vechilul, o pipă frumoasă legată în argint. Noi înse ne permitem să atragem atenția cetitorului conștiincios asupra faptului, că Tabor, care pusesese în trunchiul neamului său izraelit nu mai puțin de trei altoiuri: unul nemțesc, unul polonez și unul rusesc, nu era nici el stăpîn pe nici o limbă cum trebuie și că, afară de asta, ca pretendent la grațiile fetei vechilului și deci ca adversar al lui Capenko, trebuia să fie pîrtenitor în judecata sa. Drept vorbind, pîrtenirea asta prea sărea în ochi de multe ori.

Într'o zi de toamnă, Tabor se plimba de a lungul graniței, cuprinzînd cu o privire toată împrejurimea, par'că cerceta terenul luptei apropiate. De o dată zări pe membri familiei Motylinski, ocupați în grădină cu dezgroparea cartofilor. Stătî și așteptă, pînă cînd fie-care d'între săpători își ridică de la pămînt capul și, după ce cercetă și pe cel din urmă cap, pleoscăi cu

limba, clipi din ochii cei mititei, își umflă buzele cele groase, își împinse căciula pe capu-î pletos mai spre ceafă și se întoarse înapoi. În curînd înse ieși iar la iveală și-și îndreptă grăbit pașii spre acareturile boierești.

D-ra Hortensia Motylinska, o fată bogată în grăsimi, fermecătoare prin roșeața purpurie a obrazilor săi, victorioasă prin zîmbetu-î necurmat din ochi și de pe buze tocmai ședea acasă la fereastră, brodînd cu lină galbenă la un tulpă. Zărînd pe Tabor, care se apropiea, ea bufni de ris, scoase limba în bațocură și fugi de la fereastră. Dar fugi numai pentru a se privi în oglindă și pentru a-și prinde în cozile subțiri și pomădate cîte-va flori din buchetul de stelișoare ce stătea într'un pahar pe scrin. Cozile astea, din pricina grosimei capului său, abia puteau fi împreunate și înodate pe ceafă.

— Tata nu-î acasă—zise ea cu fruntea strălucitoare de cochetărie veselă, cam încreștită.

— Ce avem noi cu tata?—răspunse Tabor scoțînd de sub palton o bucată de stambă, al cărei capăt îl desfășură cu dibăcie pe masă.

Stamba cu flori multe—a cărei culoare era în armonie cu roșeața feței, cu galbenul tulpănelului și cu rochia verde a domnișoarei Hortensia—pironi privirea-î uimită. Ea se stăpîni înse curînd și zise mușcîndu-și unghiile:

— O ai de vinzare?

— Pentru d-ra Hortensia n'am nimic de vinzare, dar totul de dăruit.

— Mie nu mă trebuie, n'am nevoie— exclamă d-ra Hortensia, privind pe furiș stamba. Fă bine și ție-o.

— Domnișoară, îngerașule, parcă ești nu știu,

că d-ta poți să-ți cumperi lucruri mai frumoase; dar de ce să refuzi fleacul ăsta, cînd ești tu-î dai din toată inima?

El îi apucă mîna roșie și lingîndu-i-o cu buzele, îi privi mijlocul gras cu un extaz atît de mare, ea și cînd ritmul accelerat al resuflărei ei sfîrșitoare i-ar fi dat toate speranțele.

— Domnișoară, ingere...

El se înfioră și se intrerupse de o dată, căci așa se deschise și Capenko intră în casă.

— Ci du-te dracului o dată!—strigă d-ra Hortensia respingînd pe Tabor.

În cuvintele și în gestul ei, Capenko ceta do- vada vădită a credinței sale și ghicînd că a dat tocmai de o scenă de ispitire, strigă furios:

— De unde e stamba asta?

— Din prăvălie—răspunse Tabor obraznic.

— Unde-î plumbul?

— Dar ce-î trebuie plumbul, par'că e o medalie sau o decorație de purtat? Eu n'o am de vinzare, ci am cumpărat-o și sînt slobod să rup plumbul.

— Și ești am dreptul de a o confisca—strigă Capenko.—Asta e contrabandă!

— D-ta faci samavolnicie. Locul d-tale e la graniță, d-ta n'ai ordin să faci perchiziție în casă!

Capenko nu se sperie înse, îi smuncî stamba, apucă pe Tabor de braț și strigă:

— Hai la căpitan, la căpitan!

— De, că nu mă mîncă—zbieră Tabor apărîndu-se.

Dar domnișoara Hortensia, căreia îi pîrise zîmbetul și-î pâlise roșeața, aprinsă de frica răspunderii și poate a pierderii darului, se apropiă de Capenko.

— Panfe Damian, scumpul, iubitul meu pan Damian, lasă-l în plata Domnului, să-l țiea toți dracii.

— A adus asta pentru d-ta ?..

— Eă n'am voit—zise ea rușinată, — și el a stărui, a stărui...

— Ei,—zise Capenko—il iert, pentru că d-ta mă rogî; dar pentru ca să nu mai umbli cu marfă de contrabandă, eă îți cumpăr stamba. Na, ține o rublă.

— Oi, oi, ce boier mare—rise Tabor—o rublă pentru o bucată de stambă care costă 30 de crețari cotul. De ce nu dai o capeică ?

— Dacă nu-ți place, voi avea stamba de geaba și d-ta plătești încă amendă.

— Primește, te rog, primește—il îndemna d-ra Hortensia.

— Ei, iacă primesc rubla — ce să-î faci, cînd ai de aface cu hoții?—respunse Tabor furios și plecă.

Dacă s'ar fi uitat pe fereastră și ar fi văzut că adversarul său se duce de-a-dreptul la căpitan, Capenko ar fi simțit, în momentele dulci ale șederei între patru ochi cu d-ra Hortensia, o picătură amară de neliniște. El înse, după ce-și potoli furia cu cite-va injurături, se dădu la declarații de dragoste către d-ra Hortensia, care fără a ținea seamă de alte considerațiuni, găsea în faptul că el îi făcuse pe voie în ce privește pe Tabor și în bucată de stambă destule motive ca să-l resplătească cu dovezi de favoare mai mari ca orî cînd.

Ce planuri coceau tainic în capul infuriatului Tabor, nu se putea ceti pe fața-i nemișcată și părăsă. Ajuns la căpitan, el ceru numai un biulet de voie ca să treacă granița.

— Toate-s bune și frumoase, dragul meu Tabor—zise căpitanul—dar iar mi s'a raportat, că tocmești țărani, cari îți aduc marfă de contrabandă.

— Eă ? Eă, care vreme de patru-zeci de ani măcar nici n'am gindit nelegal ? D-le maior — eă sint creștin, să n'am parte de împărăția cerului dacă e în stare să descopere cine-va în firea mea un ast-fel de păcat. N'am eă oare negoțul meu ? De ce să mă indeletnicesc cu contrabanda ? Cum ați putut da crezămînt unei ast-fel de denunțări, domnule maior ?

— Ei, acuma nu cred nimic, dar te vestesc că, dacă te prind, e vaî de pielea ta.

— Vaî să fie ! De m'eți prinde, puteți să mă împușcați, poate să facă legea cu mine ce-o vrea ; eă sint liniștit. Ah ! d-le maior, eă știu cine mă persecută—Capenko, măcar că eă am tăcut în privința lui.

— Și ce ai fi putut să spuî ?

— De, nimic, pentru că, la urma urmei, nu e mare lucru dacă el a dăruit azi d-rei Motylinska o bucată de stambă austriacă.

— Nu miști ! Capenko e un soldat credincios. Am auzit că d-ta tragi clopotele pe la Motylinska.

— Eă trag clopotele pe la tată-său pentru ca el să stăruie de proprietar ca să-mi arendeze din noă grădina de lingă cordun.

— La ce-ți trebuie grădina asta, cînd eă am poruncit să se taie tufele de acolo ?

— D. maior iar mă jignește. Dar ce, eă sint hoț de graniță ? M'a văzut cine-vă vr'o-dată ascunzînd vr'un lucru în tufele acelea ?

— De, poate mai vedem.

— Bine-voiască d. maior a nu mai vorbi așa, că mă doare auzind. N'aveți nimica de trimes la Szezurow? Eă plec într'acolo.

— Nimic.

— Aduc cafea pentru cucoana.

Tabor plecă. El trecu granița și, la oare-care depărtare, dădu peste bine-cunoscutul Postulka, culcat pe marginea drumului. Acesta era unul dintre cei mai dibaci contrabandiști, care se lăuda că nici odată în viața sa n'a vorbit cu un grănicer, fără să aibă ce-vă de contrabandă ascuns sub haină. Postulka n'avea încă cinci-zeci de ani, dar fața sa era așa de brăzdată de zbircituri, de ți se părea că poartă o piele străină, prea mare pentru craniul său. Sub fruntea lată și arsă de soare, scinteia niște ochi pătrunzători și neastimparați, ale căror pupile se dilatau repede la fie-care clipă. La vederea lui Tabor, el ridică în sus capul, de pe care căzu o bonetă soldățească austriacă, căscă tare și scuturindu-și nisipul de pe mantă, întrebă:

— Ei, e ceva *gata*?

— Nicî mine—respunse Tabor.

— De ce?

— Nimeni nu vrea. Koss zicea că n'are vreme. Krendziur se teme, pentru că vinătorii nu-l slăbesc din ochi.

— Ei, la dracu! Va să zică eă să aștept pînă li se dă voie.

— Tocmai asta le spuneam și eă.

— Să aștepte barem unul cu o căruță în pădure, alt-fel află tot satul despre pinza asta. Prea mult nu poate să zacă acolo.

— Oho! — strigă Tabor umbrindu-și ochii cu palma, căpitanul e la graniță.

Postulka se ridică pe jumătate, se uită într'acolo și zise:

— Pe un cal negru? E Capenko.

— Ah!—oftă Tabor—asă da toată pinza, ba asă mai adăoga încă pe atita, ca să pot scăpa de calmucul ăsta...

— Capenko? El prinde ca orî care altul... a—dar nu-ți dă voie să faci alt-tel de contrabandă!—zise el rîzînd.

— Prostii! El a hotărît pierzania mea, m'a denunțat la căpitan și te-a denunțat și pe tine.

— Asta e meseria lui. De alt-fel, o să-l țiea în curînd dracu de la graniță.

— Cum asta?

— Peste o lună îi se împlinește leatul, scapă de miliție și se duce acasă.

— O știți sigur, Postulka?

— Nu e mare taină, toți o știu.

— Slavă ție, Doamne! De, eă îi urez călătorie sprincenată. Un adevărat noroc, nici nu mă gîndeam la așa ceva. Ai ai!

— Ai închiriat grădina?

— Încă nu.

— Trebuie să te asiguri din vreme. Ar fi bine să închiriezi și bordeiul, care stă acolo dă-răpănat, și să așezi într'insul pe Koss. Acolo s'ar fi aflînd un fel de pivniță. Ai văzut-o?

— Nue.

— De, bine. Dar să mergem în sat. Trebuie să-î facem un rost ca să nu miroase cine-va pinza.

Postulka se sculă și se duse cu Tabor în cătunul austriac de alături, unde era ascunsă marfa, pe care voia să o treacă peste graniță în Polonia rusească. Inse ochiul de fiară al lui Postulka nu băgă de seamă că de departe îi urmărea

privirea de vultur a lui Capenko. Fruntașul se uită lung de pe cal la cei doi oameni, care mergeau pe partea cea-altă al cordunului. Când îi pierdu în sfârșit din vedere, zise către un soldat de pe hotar.

— *Mechesul**) ăsta o să aducă ceva de contrabandă în noaptea asta. Tu fii cu ochii în patru.

El dădă pintenii calului și plecă în trap de-a lungul graniței. De o dată potoli umbletul calului, parcă ar fi zărit ce-vă și se aproprie de un lan mare de cartofi. Acolo se plimba proprietarul Przesmykului, pan Brzost. Nalt, cu părul alb bine îngrijit și umbrind fața osoasă, rasă peste tot, în halat, cu capul gol și cu pipa în gură, el se plimba pe marginea lanului suflând valuri mici de fum. Așa umbla tot-d'auna îmbrăcat pe cîmp, în ciuda glumelor vecinilor săi. Pe cîmp își petrecea cea mai mare parte din zi. Asta era poate remășița unei deprinderi vechi din stepele, în care Brzost își petrecuse anii tinereței.

După ce vinduse o moșie mare din Podolia, se mutase în regatul Poloniei, cumpăraseră Przesmykul și fiind-că-l ajungeau bătrînețele pe nesimțite și oare-care amintiri îl speriau de căsătorie, el se gîndi să-și sfîrșească viața ca holtei. Cam selbateg și aspru în purtarea sa cu oamenii, el iubea pe Capenko ca pe un compatriot și-i promitea vecinic că-i va da o scrisoare către un prieten din Podolia.

— Aha! — strigă el văzînd pe fruntaș, care, descălecînd și scoțîndu-și șapca, se închina adînc — pentru ce-mi bătătorești ogorul ?

*) *Meches* se cheamă în limba ebraică *vamă* și se întrebuintează de popor pe la hotare pentru a desemna pe contrabandiști.

— V'am văzut, stăpîne, și m'am gîndit să vă rog....

— Ce ?

— Vîndeți-mi, stăpîne, grădina pe care vrea s'o iea în arendă Tabor.

— Și la ce îi-ar folosi ? Peste două luni pleci.

— Dacă mi-o vîndeți, nu plec.

— Ți-a băgat dracu o prostie în cap ; nu cum-vă vrei să te așezi aici ? Ai doar părinți în Podolia.

— Ei vin poate încoace.

— Omule, ce ți s'a năzărit ? Nu ești crescut acolo ? Acuma vrei să țarești pe moșnegi încoace ? Canaliei i-a căzut cu tronc vr'o muțere — hai ?

— Nu se poate alt-fel.

— Și cine e aia ?

— Montylinska.

— Poftim dobitoacul ! ăsta s'a prostit — nu găsești acasă una mai frumoasă ?

— Măcar, dacă asta imi place...

— Și ai de gînd să te însori ?

— Negreșit. Ea zice că ar fi bine să cumpăr o bucată de pămînt și de aceea vii la D-v., stăpîne.

— Eă n'am nimic de vînzare. Nu vreați să te nenorocesc. E o cochetă.

— N'o bănuieți, e cam fluturatecă, dar cu vremea se va liniști.

— Hoho ! nu pe lumea asta ! Ai parale ?

— O sută și cinci-zeci de ruble am strîns.

— N'ajunge.

— Restul îl împrumut.

— Atunci să vorbești.

— Dar nu arendați locul lui Tabor.

— Așteaptă. Vino mine la mine și vom mai vorbi.

— Mulțamesc de bunătate.

— N'ai încă pentru ce. Remii sănătos.

Cind Capenko se închină și încăleacă, Brzost îl strigă :

— Mine, dis de dimineață.

Eraū deja zece ore seara, cind servitorul spuse lui Brzost că Tabor se roagă să fie primit.

— Spune-î că la mine ziua s'a sfârșit.

Intr'adevăr, proprietarul Przesmykului, după ce se frecă cu niște prosoape ude, se puse în pat. Tabor, respins, stătū nițel în curte, pe urmă se furișă la fereastra locuinței economului și se uită înnăuntru. La masă ședea Capenko cu D-ra Hortensia scriind ce-va încet. Tabor mormăi ceva și dispărū îndată pr'între pomi din grădină. Cine știe dacă nu cum-vă în aceste momente el era chiar recunoscător fruntașului pentru că acesta, în loc de a păzi granița, se îmbăta cu vorbe de dragoste.

Capenko scriea tocmai acum o scrisoare către părinții săi, pe cari îi vestea că vrea să ia pe d-ra Hortensia și să se așeze în Przesmyk. De oare-ce nu îndrăznea să compue un act așa de important fără știrea odorului, ei scrieau amîndoi. Ciorna era gata.

— Așă, și acuma—zise fruntașul— bine-voiește a asculta, d-ră Hortensio și poate a adăoga vre-un cuvîntel. «Prea scumpii mei părinți!...»

— Ptiū!—strigă d-ra Hortensia—cine scrie : «prea scumpi» și încă «părinți?» La noi se zice : «dragă papa și mama».

— Bine, — zise Capenko schimbînd titlul, pe

urmă ceti iar—«din mila lui Dumnezeu și cu ajutorul patronului meu, mi-am ales de soție...»

— Așă nu merge—il întrerupse d-ra Hortensia—trebue să spuî : «nema mea muncită și aprinsă de dragoste...»

— Asta e frumos—zise fruntașul scriind în senzul vorbelor ei—«aprsins de dragoste către Hortensia».

— Iar ți-ai dat în petec ? Așă se vorbește de o domnișoară de familie ? «Aprins de dragoste către Domnișoara Hortensia,—cu D mare,—Motylnska, fiica administratorului moșiei Przesmyk».

Capenko scrisese cu entuziasm aceste cuvinte.

— «Ea e foarte frumoasă, naltă, sănătoasă, numai cam prea grasă...»

— Ptiū! — strigă d-ra Hortensia scuihind. — D-ta scrii despre mine ca despre o slujnică. Prea grasă, prea grasă.... Poate-ți place mai bine d-ra Kulicz din Wolka, asta e uscată ca o surcea. Eū vreaū mai bine să fiū așa cum sînt, de cit subțire ca să mă treci prin urechea acului.

— Atunci cum ? — întrebă Capenko rușinat.

— Ei, Tabor știe să se exprime alt-fel — respunse d-ra Hortensia.—El imi zice numai inger, pe cînd d-ta spuî ce-ți vine în gură.

— «Un adevărat inger»—scriese iute Capenko — «de și averea e cam slăbuță, dar...»

— Ce?—strigă d-ra Hortensia—dacă eū sînt prea grasă și averea mea e prea slabă pentru d-ta, caută-ți una....

— Dar scumpă d-ră Hortensio, ingerășule, porumbițo.—se ruga Capenko — dar nu voiam de loc să te jignesc.

— Atunci de ce scrii asemenea prostii?

— Scriū ce poruncești mata...

— Spune că am o avere aristocratică și o zestre de ar face zimbre o fată de moșier. Iată, uită-te singur ?

Zicînd aceste cuvinte, ea dădu de perete ușile unui dulap, în care erau rochițe de toate culorile, basmale și o blană de iepurași de mosc.

— Ce e drept, e drept — zise Capenko uimit și ștergînd fraza asta din scrisoarea sa. «De aceea ești vă sărut ca un copil genunchii—ceti el mai departe—și vă rog să nu ne refuzați blagoslovenia voastră...»

— Mă rog, mă rog, — zise în batjocură d-ra Hortensia — par'că ași fi fost culeasă de după garduri. Te rogi de dumnealor ca să-mi acorde o grație, par'că feciorul unui prisăcar nu e tot una cu fata unui vechil. Să se roage ei de tata și mama, așa trebuie să le scrii.

«Ești și-o spun... ah!

D-ra Hortensia țipă, căci afară se auzi o împușcătură. Capenko, îndată ce auzi detunătura, fugi în curte; el ghicise îndată că la hotar se întimplase vre-o ciocnire și încăleacă pe calul său legat de gard. De la cordon se auzea larmă.

Una dintre santinele împușcase, pentru că observase în tufe o ființă, ce se furișa în grădina lui Tabor și care nu respunsese la chemarea : «Cine-î?»

Contrabandistul fusese lovit de gloanțe, țipase și căzuse la pămînt. În aceeași clipă începură ciți-va înși să fugă din tufiș, urmăriți de soldații alarmați. Capenko sosea tocmai cînd un detașament de grăniceri înconjură pe cel ucis. Era fiul lui Postulka. Lingă el era un sac plin cu pachete de pinză de olandă. Căutînd mai departe mai găsiră ciți-va saci la fel aruncați în grădină.

— Mișelul de meches — a fugit și pe bună dreptate el ar fi trebuit să zacă aici. Nu l-ați văzut ?

— Nu—respunseră soldații.

— Asta e marfa lui de contrabandă — zise fruntașul—l'am văzut după ameză împreună cu Postulka.

Cînd Capenko se duse la căpitan pentru a raporta, văzu pe Tabor, care ședea d'innaintea ușei casei sale și fluera un cîntec vesel.

— Bună seara — îi strigă negustorul cu un ris selbatec.

— Nu mor ești pînă nu te prind — mormăi fruntașul și trecu innainte în goana calului. După ce vesti pe căpitan de cele întimplate, alergă ca un amarez duios la scumpa sa; spera că ea-l așteaptă neliniștită. Cît remase el de uimit înse, cînd găsi fereastra în întunerec. Ascultă, bătu chiar încetîșor, nimeni nu se urni în casă. D-ra Hortensia dormea, cum se cuvine să facă o ibovnică sănătoasă și cam durdulie. Ah, Capenko! de ce ai scris un răvaș ca acela; alt-fel ea poate și-ar fi stăpînit somnul și ar fi ramas trează!...

Pe cît de liniștită dormi ea toată noaptea, pe atît se chinui el muncit de visuri rele. Îndată după resăritul soarelui el încăleacă și se duse la căpitan. Acesta luă măsuri în vederea cazului de ieri și înmînă pe urmă lui Capenko o scrisoare de acasă. Capenko nu putu să-și ascundă marea bucurie, sub rigiditatea soldățească. El alergă în curte, rupse pecetea de pe plic și începu să citească. Abia însă cetise cite-va rînduri și oftă adînc, brațele-î căzură moii, iar el însu-și se lăsă fără putere pe un butuc și șopti:

— E mort, bietul tata, n'a putut să mă aștepte!

El șezu multă vreme acolo adincit în gânduri pînă să se poată stăpîni atîta în cit să cetească scrisoarea aceea lungă. Mama îl vestește că tată-său încăzuse dintr'un stup înalt (într'o scorbură de copac) și după cite-va zile își dăduse sufletul, că proprietarul moșiei, voind să resplătească slujba credincioasă a bărbatului, dăruise văduvei trei-zeci de stupi cu albine și că ea așteaptă cu nerăbdare clipa întoarcerii fiului, toiagul bătrînețelor sale.

«Nu rămînea acolo, Dămienuță al meu, păsă-rica mea—ași putea să mor de dorul tău», așa se încheia scrisoarea ei.

Și oamenii de felul lui Capenko au în viața lor momente de luptă groaznică, desperată, a simțirilor lor, luptă ce sfîșie inima și duce gândurile zăpăcite pînă aproape de nebunie. Ce e de făcut aici: să lase pe Hortensia sau pe bătrîna mamă? Sermanul se cufunda în durere și nu vedea nicăieri scăparea. În sfîrșit își adună puterile, ca și cînd un gînd fericit i-ar fi luminat mîntea, sări pe cal și se duse în goană acasă.

Dacă l-ar fi văzut căpitanul, așezîndu-se la scris în odăița sa, pe cînd el îi poruncise să se ducă să dea de știre la vamă despre cazul din ajun, n'ar fi recunoscut pe fruntașul său.

Capenko scria adică o scrisoare către mă-sa, scriea singur, fără ajutorul d-rei Hortensia, ba părea că nici nu i-ar da voie să-i îndrepte ce-vă.

În faptele omenești cele înconștiente, se arată cite-odată mai multă rațiune de cit în cele conștiente. Capenko simțea fără să-și dea seama, că asupra acestei scrisori, iubita sa n'ar putea avea nici o înrîurire. După ce și stăpîni jalea d'întăiu, se duse ușurat la vamă, unde, înainte

de ori-ce își purtă de grija scrisorei. După două ceasuri se întoarse și se duse de a dreptul la curtea boerească.

— La tine abiă acuma s'a crăpat de ziuă?—
îi strigă Brzost, care tocmai se pregătea să ieasă.

— Ieri s'a prins o bandă de contrabandiști, s'a împușcat un om — se seuză Capenko — am fost silit să fac drumuri de serviciu.

— Va să zică grădina nu ți-a ieșit din mîntie peste noapte?

— Nu, cucoane, vă rog și azi tot atît de fierbinte să mi-o vindeți.

— Trebuie s'o vind ori-cum; alt-fel își închi-puiesc—lucrul dracului!—că eu am făcut acolo un cuib de contrabandiști. Am auzit că ei au ascuns ceva în bordei?

— Numai o bucată de mătasă.

— Ticăloșii!

— Va să zică o vindeți?

— De ce vorbești așa de plîngător?

— Am primit azi o scrisoare de la mama, tata a murit.

— Asta e prost lucru. La ce-ți trebuie acum grădina? Du-te la mă-ta îndată ce te liberezi din oaste.

— I-am scris să vie dînsa aici.

— Omule, tu nu ești vrednic să ai o mamă. Vrei s'o mai tîrăști pe biata bătrîna prin toată lumea?

— Ea vine cu trenul.

— O să mai blestemi tu odată pe fata asta care te-a prins în mreje. Nu, grădina nu o vind, caută-ți alta.

— Nu e alta de vînzare. Indurați-vă!

— Azi nu, cînd te vei însura, vino iar și vom vorbi de asta.

— Să nu mă uitați, stăpîne.

De și Brzost nu-î vinduse grădina și nici nu-î spusese cît va cere pe ea, Capenko tot plecă mai vesel de la curte. Dacă necazul prinde chiar a încinge inema omului simplu, ajunge cîte o dată un zîmbet al bucuriei, pentru a goni necazul.

Fruntașul nu-și văzuse iubita din ajun, el alerga decîi pentru o clipă la dînsa. Apropiîndu-se de locuința ei, gîndea în sine dacă nu cumva, față cu vestea jalnică pe care o primise, ea nu-î va uita neînțelegerea din pricina scrisorei, cînd întîlni în prag pe Tabor venind de la Motylinski. Amîndoi dușmanii se măsurară cu priviri amenințătoare, care ascundeau la negustor batjocura: la fruntaș furia stăpînită. D-ra Hortensia eră singură acasă, ceea ce, pentru gelozia lui Capenko, fu un ghimpe mai mult.

— Bună dimineața—zise el cu glas tremurător.

— Asemenea — răspuse ea neîntorcîndu-și fața de la oglindă, unde-și încerca bîsmăluța galbenă gata.

— Sănătoasă, bine? d-ră Hortensio! Nu te-ai speriat aseară?

— Nu sînt o prepeliță ca să mă tem de pușcă.

— Un om a fost împușcat și se zice că Tabor e amestecat în joc.

— Văzutu-l-ai de 'l învinovățești?

De toate Tabor e vinovat. Dacă un fag ar face pere, D-ta ai arunca vina pentru asta asupra lui Tabor.

— E fără doar și poate un mișel de clasa întâia.

Pe d-ra Hortensia o supărau vădit vorbele

lui Capenko, căci rezemîndu-se de fereastră, ea începu să cînte un *Krakowiak* cu o veselie prefăcută.

— Compătimente-mă, d-șoară — zise Capenko după o pauză — o mare nenorocire m'a lovit, mi-a murit tata.

Două cuvinte sînt și două întimplări: *moartea* și *căsătoria*, care pot deschide orî cînd gura unei femei de felul d-rei Hortensia.

— Murit! strigă ea mirată, ieșîndu-și din rol.

— Din nenorocire. Azi am primit o scrisoare de la mama; ea-mî scrie că el a căzut dintr'un stup înalt.

Cînd îi pomeni de stup, fata vechilului făcu o strîmbătură și zise reluîndu-și tonul bosumflat.

— Tinerii *pot* să moară, bătrînii *trebuie*.

Cuvintele acestea disprețuitoare jigniră pe Capenko adînc, așă că el zise fără a se gîndi:

— Cum mă liberez, plec la mama.

D-șoarei Hortensia îi se întunecă d'înnaintea ochilor. O apucă frica de a pierde un pretendent pe care ce-î dreptul Tabor îl gonea cîte o dată din inema ei, dar care tot o atrăgea mai mult, mai ales acuma cînd avea să-l piardă. Bătrînul *meches*, ca singur pețitor, îi se arăta acuma d'înnaintea ochilor tot atît de hid pe cît fusese de ispititor cu cîte-va minute mai înainte.

— Pleacă sănătos — zise ea — eu n'o să mă înnece pentru asta.

— De ce să te înnece! — zise fruntașul — doar îți rămîne Tabor.

— Poți să-l iei pe berbecule ăsta cu dumneata.

Respunsul acesta dezarmă pe Capenko. I se făcu milă de iubita sa și el se mustra pentru că o ispitise cu atîta cruzime.

— Nu, d-ră Hortensio — strigă el mișcat — am scris mamei să vie la noi.

— Să vie la noi! Și ce să facă aici? — întrebă d-ra Hortensia cu glas mindru, pentru că-și recăpătase echilibrul pierdut.—E doar o femeie simplă.

— Simplă ori nu — răspuse Capenko serios — dar e mama mea. Locul său e la mine. Am sfătuit-o să vîndă stupii, vacile, caii, turmele de oi, tot calabalicul și să pornească cit mai e cald afară.

— Ai și trimes scrisoarea? — întrebă d-ra Hortensia după ce se gândi puțin.

— Negreșit.

— Atunci mai scrie una — zise ea cu glas poruncitor—ca să-mi aducă ciți-va pepeni verzi cari sint frumoși pe la voi, căci la cinele nostru de grădinar nu poți căpăta nici o felioară.

— A! strigă fruntașul lovindu-se peste frunte — am uitat asta cu totul; moartea tatei mi-a luat mințile. Scriu îndată.

— Te rog să-î spuî că-mi va face o plăcere cu asta.

— Spun eă, n'ai grijă — o asigură Capenko stringînd-o de mînă și privind-o duios.

— Adio, adio — zise ea, — trebuie să mă duc la mama în grădină.

După ce Capenko plecă, ea așteptă pînă se convinsese că el s'a depărtat, pe urmă se așeză d'înnaintea oglinzei, își scoase basmaoa cea galbenă, sub care se arată la git un șirag de mărgele mari, albastre. Cu un zîmbet de mulțămire desăvîrșită, ea se gîndi la cine? E o adevărată minune că în momentul acesta calul lui Capenko nu s'a poticnit pe drumul drept; dar poate

că asta nu s'a întimplat fiind-că tocmai în acest moment Tabor își făcea pregătirile pentru o călătorie lungă și mare. Neliniștit de întimplarea din ajun, la care un zvon înnăbușit îl făcea părtaș, el se temea de o revizie și, fiind-că afară de asta avea de făcut cumpărături de grine prin împrejurime, el se hotări să plece pentru cite-va săptămîni și să iea cu sine tot ce era primejdios de lăsat acasă. Inse, pentru a nu deștepta o bănuială de necinste, el își luă catrafusele și plecă înnainte de a prinde cine-va de veste.

Cînd Capenko își isprăvi a doua scrisoare, cea cu pepeni, către mă-sa, Tabor nu se mai află în Przesmyk și încotro apucase nu spunea vrăbiile de pe acoperiș.

Fruntașului îi păru rău pe de o parte, că i-a scăpat vulpea cu prada; dar pe de altă parte era bucuros că scăpase de intrigile aceluia pe lingă pana Hortensia. Și într'adevăr avea nevoie de liniște sufletească; peste o lună avea să scape de armată, trebuia să-și inchipuiască o casă, o gospodărie, un cuib pentru nevastă. În privința acesteia din urmă, Capenko nu mai obosea innodînd vecinic din nou legăturile lor rupte de Hortensia în momente de capriț saū de cochetărie și nu pierdea speranța, că aci e fericirea lui viitoare.

Alt-fel el n'ar fi chemat pe mă-sa aci și n'ar fi rugat-o să aducă iubitei pepeni.

Dacă Brzost tot nu se dădea de gol cu vînzarea grădinei, totuși îi dăduse voie să o lucreze și chiar să iea în stăpînire bordeiul părăsit, așa în cit, încetul cu încetul, cit îngăduia serviciul, Capenko începuse a face pe gospodarul. Cite-va prinderi de contrabandiști norocoase îi măriră a-

verea în chip simțitor, dar tot îi era greu să-și găsească scăparea în 150 de ruble.

— Ești un prost — îi spuse într-o zi Brzost — vrei să-mi cumperi grădina; doar nu vei fi voind să măninci pământ gol; chiar dacă ai lucra cîte va prăjini, tot nu-ți va ajunge. Mie nu-mi arde atît de bani țai, cumpără-ți mai întăiîu ce vā unelte, o vacă, ce-vā paseri și porci.

Capenko simțea că proprietarul îi dă sfaturi prietenești, îl ascultă deci și dovedi chiar în încercările sale oare-care îndemănare. Incepu nu numai să se intruchipeze, dar încercă și cu industria. Ca fecior de prisăcar, creșterea albinelor nu-l era străină. El cumpără zece stupi și voia, îndată ce va scăpa de miliție, să-l așeze în grădină.

În sfîrșit ziua asta așă de mult dorită se apropiă. Căpitanul chemă pe fruntaș și-i lămuri, precum că serviciul de cinci ani e sfîrșit și că poate să se reangajeze sau să ieasă. Capenko se rugă să-l libereze. Desbrăcînd uniforma, îmbrăcînd hainele unui cetățean din Przesmyk, lui Capenko îi se părū că e un student, care părăsește școala; simțea bucurie, dar și oare-care neliniște în privința dezlegărei enigmei: dacă va avea cu ce trăi.

Orî cît era înse de însemnată întrebarea asta, orî cît de greu respunsul, fostul nostru fruntaș nu-și bătū multă vreme capul cu dînsa.

Dupe ce Capenko își puse o cămașă scrobită, cu pieptul în falduri, un surtuc nou cumpărat în Kielec și o șapcă fantastică de lină vārgată, el se privi zîmbînd cu plăcere în oglindă și, mulțămît de sine, se duse înnainte de toate să se prezinte panei Hortensia.

În ziua aceasta de emoții puternice, îl aștepta una poate și mai puternică. Apropiindu-se de locuința economului, el zări pe Tabor, pe care nu-l mai văzuse de cîte-va săptămîni. Un fior rece neplăcut strebātu pe fostul fruntaș, azi civil. Negustorul fusese tot d'a-una un vampir pentru dînsul, acum înse cu atît mai grozav, cu cît nu se mai temea de autoritatea de fruntaș, dispărută.

În măsura ce se apropiaū, pe fețele celor doi adversari se zugrăvea o fierbere lăuntrică din ce în ce mai mare.

— Him, him, d-le prinzător — începu Tabor batjocoritor—areți ca consulul din Przesmyk. Te așezi aici, zice-se, și cumperi grădina?

— Ce-ți pasă d-tale de asta? — întrebă Capenko amenințător.

— De, aș vrea să știū, ce vei prinde acum?

— Mai întăiū te prind pe tine de chică, dacă vrei să afli prea multe — strigă fostul fruntaș și se repezi cu atîta furie la Tabor, în cît acesta abia putu sări în lături. — Sta! tu, și fără uniformă te zăpsesc eū noaptea cu contrabandă.

În lupta tăcută, mută a celor doi dușmani, această izbucnire violentă din partea lui Capenko era o minune, avînd în vedere caracteru-i moale și blind. Mulțămîtă acestei izbucniri, el intră mai voios la d-ra Hortensia.

— Te rog să mă lauzi, să spui că sînt frumos—zise el aproape vesel.

Pana Hortensia îl privi strîmbînd din nas și pufni.

— Uniforma îți ședeă mai bine—acuma areți ca un cizmar:

— Barem ca un cizmar frumos, nu-mi-ar pă-

rea rău. Dar, d-ră Hortensio, de azi înainte sint slobod, trebuie să ne gîndim la gospodăria noastră. Am o casă, două vaci, trei purcei, zece stupi de albine și o grădină.

— Ce vorbă de pomană — cu asta doar nu putem trăi.

— Nu te teme, d-ră Hortensio, mi-au mai rămas cincî-zece de ruble și s'ar găsi și mai mult.

— Eă nu vreaă să lingușesc pe bogați, cînd pot singură să fiu bogată. Unde să ședem? In cocioaba aceea dărăpănată, în care nu-î măcar un scaun?

— Cumpărăm noi și scaune.

— Mobilă ne trebuie, ai înțeles, mobilă?

— Se va găsi și mobilă.

De unde? Capenko singur nu știea. Intra în căsnicie soldătește, trecînd cu ușurință peste nevoile materiale cele mai neînțelurate. Era înse în afară de orî-ce indoială, că el dorea să muncească pentru a-și agonisi o stare în viață, în tocmă precum bosumflata de Hortensia îi răpea cite o iluzie.

— Mama nu vine—zise el trist—gîndeam că ea-mi va prinde nevoia la vreme cu ce-vă parale.

— Frumoși pepeni am căpătat, n'am ce zice!

— Vina mea este?—se scuză Capenko.—Ei, cum rămîne, d-ră Hortensio?

— Dintru'ntăiă aranjează-te, îngrijește de ghiveciuri, perdele, oglindă.

— Las' că se face—zise el mașinalicește și se dusé la curte.

Pentru Capenko, care, drept vorbind, nu chibzuse încă bine planul vieței sale, orî-ce proiect—chiar unul așa de ideal ca al lui Brzost, care

credea că fostul fruntaș, necunoscător în ale negoțului, va putea concura cu oamenii de felul lui Tabor—era nu numai o scindură, ci o întreagă corabie de scăpare. Intru'o jumătate de ceas tot satul știea că fostul fruntaș va fi comisionarul celui mai mare moșier din partea locului și, negreșit, Tabor află aceasta înaintea tuturor. El rise ironic cînd i-se vorbi de asta.

— Eă voiă fi *factorul* lui Capenko.

A doua zi după întimplarea asta, Tabor trecu granița. Dădu de Postulka în același loc unde-l găsisé cu cite-va săptămîni înainte culcat în șanțul șoselei.

— Ei, ce mai vorbă multă — începú Tabor, —Capenko rămîne în Przesmyk, a cumpărat grădina lui Brzost și a făgăduit vameșilor că-î va ajuta la prinderea noastră.

Postulka tăcu.

— Pe locul unde ți-a impușcat pe fiu-tău, el va semăna cartofi.

— El l-a impușcat oare? Ești sigur de asta?

— Am tras pe soldați de limbă și ei mi-au destăinuit-o.

— A! ucigașul!—strigă Postulka infuriindu-se.

— Par'că n'ar fi pe lume alt glonte de cît eel tras de dinsul.—zise Tabor așa, par'că 'n neștire.

O clipă tăcură amîndoi.

— Să dai dosul cînd ai de a face cu de ai tăi, nu face nimic—urmă Tabor—dar să te temi de calmucul acesta, venit din toată lumea și care în loc să se întoarcă acasă, se pune să zmulgă pinea din gura oamenilor, fără ca să se sature măcar el. Noi năvălim oare peste dinsul în Podolia? Zis-am noi vr'o dată: să ne ducem

acolo și să ne facem prisăcari? Și dacă am veni acolo, el ne-ar goni, ar zăbiera că-î țara lui de baștină. Dar țara lui e peste tot locul unde-și așează treuca. Știi, el se face grănar.

— Are parale?

— Dar puțină marfă ne-a furat el nouă? zice că nu moare de foame cît trăiește Postulka.

— Nu murim noi o dată amindoi—zise contrabandistul ursuz, sculindu-se și plecînd cu Tabor în sat.—Ce face el acuma?

— Zi și noapte lucrează în grădină la gard. Chiar serbătoarea.... Crezi că el e creștin? Păgîn e. La popă se spovăduște și dracului îi cere sfaturi. Cîntă cîntece de vrăjitori și în fie-care dimineață sărută pămîntul. Ne mai aduce vr'o nenorocire în sat. Aseară stătea în grădină și șoptea ce-vă către lună.

Merseră mai departe. Și de astă dată îi văzu Capenko din bordeiul său așezat pe un dîmb, dar ce-î păsa acuma de dîșii? Ocupat numai și numai cu gospodăria sa, orbit de speranța unui viitor fericit, el se gîndea numai la acesta. A doua zi se sculă la răsăritul soarelui și tocmai voia să se apuce de răsădit niște copăcei în grădină, cînd un soldat îi aduse o scrisoare de la mă-sa.

Cu un tremur nespus, Capenko rupse plicul. Ce bucurie! Mama-i dădea de știre că vinduse totul și că sosește peste două zile împreună cu pepenii verzi; se ruga de el să-î trimeată o căruță la gară.

Era cu neputință să nu vestească îndată pe d-ra Hortensia despre noutatea asta, pe care ea o primi cu mindrie, dar cu bună-voință.

— Credeam că mama d-tale nu va fi așa de bună.

— Ei, scumpa mea d-ră Hortensio,—zise Capenko—acuma totul e gata, acum să facem strîgările.

— O, nu, nu e așa zor.

— Eă n'am de gînd să mai aștept.

— Dar eă am de gînd,—respunse pana Hortensia cu hotărîre.

Capenko cedă și se întoarse trist acasă. Casa asta avea deja înfățișarea unei locuinți curățele înzestrate cu toate uneltele trebuincioase. Într-o odăiță erau chiar perdele, ghiveciuri de flori și o oglindă, fără a mai vorbi de serinul cel nou nou, de-asupra căruia era atîrnată fotografia iubitei, mînușată și cu trei inele în degete, împodobite cu pietre mari. Capenko nu avusese încă vreme să-și schimbe îmbrăcămîntea, cînd slujnica de la Motylinski îi aduse un bilet al panei Hortensia, care-î spunea că supîndu-se poruncei tatălui său, îi primește mîna.

Acuma nu-î mai lipsea nimic pentru a fi fericit. Era agricultor și era să ajungă comisionarul de grîne al lui Brzost și soțul domnișoarei Hortensia. Toată ziua cîntă și răsădi la pomi în grădină. Se întunecă deja și el tot cînta, deși ostenit, learcă de sudoare, dar gîndind la viitor. Și viitorul îi flutura pe d'innaintea ochilor în toate culorile, parcă le ar fi împrumutat de la rochiile panei Hortensia. Pentru a-î sătura de bogăția de culori a acestor clipe luminoase, chiar tată-său se sculase din mormînt și privea strălucind de bucurie la norocul feciorului său.

Capenko tocmai pusese mîna pe cel din urmă copăcel, cînd auzi la graniță țipete, tropot de cai

și chemările vinătorilor grăniceri. Obicnuit cu asemenea întâmplări, el nu simțea nici o grijă, mai îi venea poftă să sară în ajutorul foștilor săi tovarăși.

Fără de voie se apropia de tufele care împrejmuiseră grădina, cînd resună o detunătură de pușcă chiar din tufe. Capenko gemu și căzu cu copăcelul în mînă, mort la pămînt. Cîți-va soldați, atrași de detunătură, veniră în goană.

Cine împușcase în locul acesta lăturalnic, de unde se furișase un om cu un sac gol în spî-nare par'că pentru a atrage pe soldați în altă parte; pentru ce acesta împușcase pe Capenko — nimeni nu știea, negreșit nici Tabor, căci el șezuse toată vremea d'innaintea casei sale fluerînd vesel.

Tochmai cînd sosea mama cu pepeni verzi, Capenko era dus la cimitir, însoțit de cîți-va prietini, între cari se afla și Tabor. Era nevoie de dînsul aici ca să mîngîie pe d-ra Hortensia, care plîngea la mormînt din toată inema și la întoarcerea spre casă ofta încă. Ceea-ce înse-mira mai mult de cit orî-ce pe toți, era prezența lui Brzost la înmormintarea. Cînd se aruncau cele de pe urmă lopeți de țerină pe sicriu, el se întoarse cu fața, își îndreptă privirea spre un punct depărtat de graniță și se uită lung la un om cu o șapcă de soldat austriac în cap, care era culcat pe șoseă și părea a se uită la înmormintare....

Sermane Capenko! ești te iert, pentru că ai voit să fii fratele nostru și să muncești împreună cu noi.

III.

KARL KRUG

Nu pot să-ți iert pe nemți, pentru că au schimbat fără motiv pe cinstitul Carol Kruk (cioară) în Karl Krug. E adevărat, că el s'a născut pe pămîntul anexat de dinșii; că-și mai aducea foarte pușin aminte de limba maternă; că se însurase cu o nemțoaică;—dar el nu merita din pricină că era vecinic treaz, ca să-și se spuie în batjocură krug (ulcior.) Cu deosebire-î era neplăcută porecla asta în gura nevestei sale gilcevitoare, care-l învinovățea neconținut toamna, cînd bietul zidar venea acasă cu un cîștig prea mic de o tainică intimitate cu ulciorul. Dumnezeu și mai ales portarul gării știea de cite ori Krug refuzase cite o cană pentru a nu bea într'însa ceî cîți-vă gologani pe cari îi păstra în buzunar de frica nevestei și de dragostea către copii. Mai ales cînd apropierea iernei îl silea să lase mistria din mînă și să apuce rezboiul de țesut, cu

care inse nu era în stare să-și hrănească numeroasa familie, din pricină că peste vară degetele-î se desobiceînuiau de a minui rezboiul, bietul zidar—îngrijat de frica nevoiei și a foamei — strîngea banii munciîi cu zgircenia veveriței care adună în scorbura copacului nucile strînse. Atunci nu-și îngăduia nici o lulea de tutun și, dac'o umplea la prinz vr'o dată, sugea toată ziua țeava de lemn, aprinzînd neconținut cenușa, care se strîngea și scoînd fum din scrumul amestecat cu cărbuni. Dar și plăcerea asta deosebită îi se părea un lux de prisos jumătăței sale.

— De ce nu-ți zmulgi părul din barbă ca să-l fumezi?—zicea ea lovindu-se cu mina grosolană peste genunchi. — Eă n'am cu ce încălzi fierul pentru rufele portarului și tu-mî rescolești mereu focul.

Vara Krug zimbea cu blindeță de muștrările astea; toamna încrețea sprincenile și țearna se așeza liniștit la rezboi, dar o ștergea peste puțin de acasă, profitînd de un moment favorabil pentru a se duce la prietinul său, portarul, gîndind negreșit pe drum, că nici chiar pentru două găleți de prune uscate și o întregă friptură de costiță de porc n'ar lăsa să-î se radă barba și mai puțin să-î o zmulgă cine-vă, cînd de douăzeci de ani o cultiva cu îngrijire și ea crescuse deasă pe obraji și pe bărbie formînd cadrul ca-

racteristic, în care-î place să se alle orî ce față nemțească.

Portarul stației din Myslowitz, Franz Klotz (mai înainte Francisek Klos (spic) izbutea să imblinzească necazul lui Krug nu numai pentru că în calitate de fost conductor și de actual adorator al doamnei Krug—care din dragoste-î spăla rufelē mai ieften și-și vărsa focul în contra bărbatului; dar mai ales ca funcționar, la stația căruia veneau fel de fel de oameni și care mai ales putea să procure de lucru brațelor zidarului prea adesea în serbătoare. Spre lauda patronului trebuie să mărturisim chiar, că el se silea din resputeri să-î procure lui Krug un cîștig cit de departe de casă și apoi, cum îi dădea răgaz clopotul gării, alerga să vegheze asupra vieței jumătăței prietenului.

Anul 1877 adunase nori de furtună peste capul zidarului din Myslowitz, prin faptul că primăvara-î adusese o odraslă nouă, al cincilea copil și de pe la jumătatea verii deja nu mai avea de lucru. Din Iulie chiar, cînd de obicei Krug umplea ciorapul cu taleri și-și permitea să-și indoape de cite-vă orî pe zi pipa cu tutun proaspăt, de față cu nevasta, — acuma nu mai avea altă ocupație de cit să facă proptea nouă la podețul stației. În alt an, mai fericit, abia î-ar fi trebuit două-zeci de ceasuri pentru munca asta, acuma el întîndea lucrul de o săptămînă, cioplea

cu grije fie-care cărămidă, măcina varul în pulberea cea mai fină, încerca mai ales desimea lui, îl întindea ca untul pe pine, se întorcea în toate părțile și ofta foarte des, ca și când i-ar părea rău că puntea cea mică nu se întinde cel puțin pînă la Breslau.

Prelungind treaba, el nădejduia, că-l vor chema dintr'un moment în altul la alta, unde va putea rămîne pînă la iarnă și ciștiga parale, pentru a putea da să-î se vătuiască lui castanul și micului Fritz paltonul. În sfîrșit, reparația fu gata. Krug se sculă, se uită cu băgare de seamă la podeț, stătî un moment pe gînduri, își adună apoi uneltele și plecă acasă. Mergînd, se mai uită de cîte-vă ori înapoi, dacă nu cum-vă mai e nevoie de vre-o îndreptare. Din nenorocire nu găsi nici cel mai mic cusur. Ar trebui să-l dea cu o văpsea.

Cine l-ar fi întălnit atunci, încovoiat sub greutatea lădiței cu var, cu sapa și cu mistria, cu o expresie de durere mută în ochi, de sigur că ar fi crezut, că omul acesta se ducea să-și zidească singur mormîntul. Fruntea-î se încrețea de asupra nasului în nenumărate cute, cele două șanțuri în obraji, adîncite de subtil neconținut al pipet, se adînciseră și mai mult, pîlea obrazului căpătase culoarea cărămiziei, căreia îi mai făcea o umbră tristă cozorocul șepcei.

O, în momentul acesta Krug ar fi îngăduit de

sigur să-i se zmulgă barba în schimbul perspectivei sigure de a găsi de lucru!..... El intră sficios în casă, fără a arunca o privire asupra femeiei, care—în mijlocul rufelor călcate ale portarului—spăla capul fiului său într'o albie mare, cu pasiunea caracteristică femeilor violente, care țin la curățenie. Krug puse uneltele de zidărie într'un colț și începî să scoată de după cuptor bețele rezboiului.

— Ce, te-ai apucat să scoți rezboiul de țesut? — strigă femeia cu o furie stăpînită.—Atunci te vei apuca de zidărie în Ianuarie.

— Nu-î de lucru.

— Atunci zidește-ne gurile ca să nu mai cerem de mîncare.

Krug nu răspunse, puse iar bețele după cuptor și ieși din casă. Ca de obicei, la nevoie, se hotări să se ducă la portar. Se apropia de podețul său, gîndindu-se de ce direcția drumului de fier nu pune să se facă sîrmă din șine, cînd zări pe prietînul său venind de la stație. Klotz, care de obicei umblă țepîn în uniformă sa, își scutura cu vioiciune trupul de holtei bătrîn, își resucea mustața, ridica mereu brațele în sus, ca și cînd ar fi salutat pe vr'un mare demnitar nevăzut. Deși, din ziua intrărei sale în slujbă, se slujea numai de limbajul oficial, cine știe dacă nu cum-vă, în momentul acesta de agitație, gura nu-î rostea cuvinte leștești? Lui

Krug începù să-î bată inima cu putere: era sigur că prietenul îi aduce vestea că i-a găsit de lucru.

— Nu ne ducem la Canossa, hai? — strigă Klotz de departe.

— Incotrò?—întrebă zidarul tremurînd.

— La Canossa.

— E de lucru acolo pentru mai mult timp?

— Nu ne ducem acolo — Bismarck a spus'o verde.

Krug lăsă capul pe piept; pricepuse acuma, că portarul îi aducea, în loc de vești de zidărie, vești politice.

— N'ai auzit cum-vă....

— Am auzit de la un vameș, că nu le vine de loc la socoteală catolicilor.

Trebuie să declarăm aci, că Franz Klotz, în calitatea sa de catolic, cu toată credința sa oficială, era un dușman tainic al politicei religioase a prințului Bismarck. De oare ce înse, se temea să-și dea de gol pretențiile în localul slujbei sale, iar în Krug avea încredere, ca într'un prieten și tovarăș de credință, se hotărise, îndată ce aflase de fraza lui Bismarck, să deschidă o supapă sigură furiei sale. Pe lângă asta mai avea și un alt scop particular: nu știea ce înseamnă Canossa, auzise numai că vorba asta supără rău pe catolici; de oare ce înse el era

oracolul politic al micilor funcționari ai gărei, încercă acuma dacă nu cum-vă zidarul...

— Da, da, nu mergem la Canossa.

— Podețul e reparat—începù Krug trist.

— Naționalii-liberalii aplaudău pe prinț — po-vesti portarul tainic, silind pe zidar să se întoarcă acasă—conservatorii înse își dădeau coate. Sintem cu toții aici foarte nemulțămii.

În momentul acesta se ivi după cantonul pe lângă care treceau, un slujbaș al drumurilor de fier.

— Nu mergem la Canossa!—strigă de odată Klotz vesel către tovarășul său, pentru ca să-l audă și cantonierul. — Toate partidele aplaudău.

După ce trecură de cantonier, portarul iar își innodă rețeaua opoziției sale politice.

— El e tare, dar și noi sintem tari; ne ducem și nimic nu ne poate opri. El a căpătat o dată o lecție. Nu știu care conte catolic era să-i ea fata; acuma a lăsat-o. Dar par'că-î numai atîta? D'apoi Franța!

— Nu-i ciștig—îl întrerupse Krug cu un oftat.

— Las'că vine și vine unul lung—șopti Klotz — nu scăpăm fără rezboi.

— Rezboi — repetă zidarul cu glas stîns.

Klotz era d'între aceia, cărora li se pare că găsesse în ei înșiși cauza unor evenimente însemnate. Precum era încredințat, că trenurile vin și pleacă la și din Myslowitz numai pentru

că el sună din clopot, tot ast-fel era încredințat, că Europa va ajunge în fierbere din pricina frazei lui Bismarck, pentru că și pe dînsul fraza asta îl scosese din fire. Inse această iritație nu era de loc împărtășită de zidar, care umbla lingă tovarășul său, chinuit vecinic și preocupat de gîndul lipsei de lucru.

Doamna Krug tocmai isprăvisese de lăut pe cel din urmă copil și voiă să înceapă a pîeptăna cele patru capete zburlite, ude, care așteptau în șir lingă cuptor, cînd intrară Klotz și zidarul.

— Nu mergem la Canossa — strigă portarul, care, după obiceiul său, nu-și scotea șapca, spre a-și arăta importanța, nici chîtar față cu dama inemei sale. Acest obicei îi rămăsese din timpul cît fusese în armată.

— Firește că nu — răspuse doamna Krug.

Acest răspuns miră pe portar, el îi se părură un semn, că poate se va găsi în înțelepciunea nevetei zidarului cheia pentru dezlegarea enigmei, prea grele pentru politicianul din Myslowitz. Dar cît de mare-î fu uimirea, cînd iscodind cu șiretenie pe d-na Krug, află că tainicul Canossa e un castel italianesc, d'innaintea căruia o dată un împărat german și-a împlinit un canon impus de papa. Două sentimente, cu două aripî, ridicară pe Klotz în ochii săi proprii: speranța de a impune prin știința sa slujbașilor gărei și dragostea întărită, printre'un nou plus, pentru a-

ceea, din gura căreia o rază de lumină a căzut pe capul lui. În extazul său, portarul își uită pînă și pretențiile religioase.

— Nu ne ducem, nu! — repeta el, netezind capetele pîeptănate ale copiilor.

— Să se ducă acolo netrebnicul ăsta — zise d-na Krug în batjocură. arătînd spre bărbatu-său care stătea lingă vatră și se căznea să-și aprindă cenușa din pipă.

La vorbele acestea Krug se infioră scăpă surceaoa aprinsă din mină și întrebă desperat pe Klotz.

— Va să zică nu-î de loc de lucru?

— Ba da—esclamă portarul—și încă bun.

— Unde?—urlă Krug repezindu-se la Klotz.

— Ah, uitasem cu totul. A venit un jidan din Varșovia, a tras la hotel, vrea să angajeze cu contract un număr mai mare de zidari.

Dacă un fulger ar fi spintecat cerul, Krug n'ar fi sărit pe spărtură cu atita grabă, cum sări acum pe ușă afară și o porni fuga pe stradă. Femeiea se uită după el pe fereastră.

— Pentru mult timp poate să aibă de lucru acolo?

— Două luni — răspuse Klotz, bătînd-o cu duioșie pe umăr și apropiindu-se de ușă.

— Tata pleacă—șopti jalnic de după cuptor micul Fritz către frate-său cel mai mare.

— Nu, copile—îl asigură mama zîbind portarului care pleca.

A doua zi, pe inserate, Krug împărțea celor patru copii agățați de dinsul sărutări și sfaturi.

— Să fii ascultător, August, să nu rupi pantalonii cei noi și să umbli la școală. Și tu, Fritz, învață alfabetul. Dacă vă veți purta bine, tata vă va aduce ghete frumoase din Varșovia. Acuma mai sărutați-mă o dată.

Băeții începură să-l pupe și să-l lingă de păru dat cu lac.

— Destul, lăsați-l — zise portarul — trebuie să plecăm. Acuși sună.

Krug isprăvi cu copiii, strinse mina nevestei. își luă mistria și se duse la gară. Urcindu-se în vagon, se uită cu jale în spre o lumină, care licărea singuratecă în întunecul nopții. În sfârșit îi se pără, că cine-vă îi dă trei lovituri în inimă.

Era Klotz, care suna de plecare și apoi fugi repede în direcția luminei — pentru a veghea asupra odihnei femeiei prietenului.

Ar fi o încercare îndrăzneată din parte-ne, dacă ne am pune să combatem explicațiile economiștilor noștri recunoscuți și simpatiei cari au lămurit pe larg și limpede, pentru ce s'a apucat anul trecut Varșovia de clădiri nouă și cu atita pripă. Noi n'am putea dezlega chestiunea aceasta singuri și cu de la noi putere. Pe de altă parte inse ar fi un fapt neconștient; dacă n'am pomeni de acele explicațiuni, pentru a lămuri plecarea lui Krug la Varșovia. Așa dar, unii sus-

țineau că pricina clădirii furioase de case nouă ar fi țipetele literaților în contra scumpetii locuințelor; alții că e dorul proprietarilor de a scoate bani mai mulți; iarăși alții, că s'ar fi găsit stratură nouă de lut; unii, că înflorirea comerțului orașului e de vină și, în sfârșit, alții, —cărora li se dădea cel mai puțin crezământ—că bogații, speriați de rezboi, se tem de căderea valorilor și de aceea au ales cel mai puțin primejdios sistem de plasare a capitalului. Toate aceste concluzii se concentrau în faptul neîndoielnic, că în Varșovia se construia un număr neobișnuit de mare de case și că nu erau destule brațe pentru asta în țară.

Max Glückwurm, care cumpăraseră pe strada Hămeiului un loc țieften și începuse să clădească pe la sfârșitul lui Iulie trei case pe dinsul, a trimis din pricina asta pe samsarul său la Myslowitz, pentru a aduce din Silezia un număr însemnat de lucrători zidari. Intre acești fericiți se află și Krug. El veni la Varșovia în tovărășia altor 15 lucrători, cari, ca nemți din naștere, îl aleseră pe dinsul de șef. Nu se poate tăgădui, că Krug, luînd asupra-și conducerea tovarășilor săi, își exagerase cunoștințele limbei polone, de care mai ales le ardea lor. Crescut între nemți, însurat cu o femeie care nu știea leșește, prieten cu un om, care—din pricina slujbei sale — nu voia să vorbească leșește — el își schilodise

afta limba maternă, în cit abia se mai putea mișca pe pământul strămoșesc. Numai datoria de a-și călăuzi tovarășii și mai ales mândria pentru rolul ce joacă îi dădea curaj. În curînd înse el se încredință, spre marea-i părere de rău, că mîndria-i era deșartă. Luînd de la gară trei birje, care aveau să ducă trupa încredințată lui la adăpost și care pe drum voia să-i dea jos, el le plăti atîta cit cerură zbierînd birjarii. Orî cine cunoaște birjarii din Varșovia și pe Glückwurmii de acolo va ghici de sigur, că el fusese tras pe sfoară bine și că Glückwurm, făcînd socoteala cheltuielilor de drum, a redus mult plata trăsurilor.

Dacă ar fi ca cel d'întăiu vis dintr'un oraș nou să slujească de semn pentru viitor, atunci visurile lui Krug, în beciul umed, în care Glückwurm adăposti pe lucrătorii, trebuie să-i fi insuflat toată încrederea. El visă că August al său își păzește pantalonii și umblă regulat la școală, că Fritz a scris alfabetul întreg pe scîndura cu var, că Vilhelm spune tatăl nostru fără greșeli, că Bruno întinde mînuțele spre portar și-i strigă taticule. În spre ziuă, în sfîrșit, îi se arată lui Krug un inger, care-i spuse: — În Varșovia vei cîștiga bani mulți și nevastă-ta face un copil, căruia să-i pui numele Frantz. Altă dată Krug s'ar fi necăjit rău din pricina profetiei acesteia din urmă, căci dacă dragostea sa către

copii, cantitativ era nemărgenită, totuși mijloacele pentru întreținerea lor erau mărgenite; acuma înse, cînd un inger îi prezicea cîștig mare, el se bucura de înmulțirea odraslelor, cu atît mai mult cu cit noul sosit avea să poarte numele pîretului său. Soarele nu lumina încă zarea cerului, cînd Krug se sculă. Trebuința de a începe lucrul și convingerea palpabilă că are de lucru nu-i dădea pace. Nu putea aștepta scularea tovarășilor și-i deșteptă mai întăiu bătînd din picior, apoi scuturîndu-i. Din 15 piepturi resună un căscat lung, ca 15 lozină ale celor treziți la muncă.

După cîte-vă minute toți cei 15 zidari fură gata de plecare, din nenorocire înse nimeni nu veni să le arete unde aveau să lucreze. Imprejurarea asta îngrijea mai ales pe bietul Krug, care ofta atît de des și atît de adînc, în cit două oftături de astea, înhămate alături, ar fi fost în stare să învirtească o dată roata locomotivei. În sfîrșit, pe la șapte ceasuri intră în becî un jidănaș tînăr și declară zidarilor că-i va duce la arhitectul, care conducea clădirile d-lui Glückwurm. Formalitatea repetărei din nou a condițiilor contractului și a primirei lucrătorilor se isprăvi curînd și Karl Krug urecă solemn în fruntea oamenilor săi schela uneia din casele începute.

— Bună ziua — zise el cu umilință către trei

zidari localnici, cari se aflaū deja la lucru și cari măsurară cu priviri amenințătoare pe tovarășii veniți din streinătate.

Nimeni nu respunse. Krug nu prea băgă înse de seamă lipsa asta de politețā, dacā nu-ī se vātāmā printr'insa eiștigul de două ruble pe zi. Iși încinse deci șorțul apucā mistria și începū să lucreze în mijlocul tovarășilor săi. Pe la opt se făcu o pauzā, anunțată prin toacă, pentru mīncare. Krug adīncit în lucru, n'ar fi băgat de seamā și nici n'ar fi înțeles semnalul acesta, dacā n'ar fi văzut pe cei trei zidari din Varșovia lāsīnd lucrul, așezīndu-se pe zid și scoțīnd din traistā pine și nelipsita carne afumatā. Priveliștea aceea aduse aminte nemților de stomahurile lor flāmīnde. Krug, dupā cē se înțelese cu tovarășii săi, se apropiā de cei trei zidari cari mīncaū și-ī întrebā foarte plecat :

— Este here prin apropiere?

— Colō peste drum — respunse unul arătīnd la o prāvālie de vinuri elegantā. — Barem o sāvā scutire bine buzunāriile—adaose el dupā plecarea neamțului. — Neamul āsta de cīni nu se poate sātura acasā cu cīrnați de mazere și vine aci sāvā lea pinea din gura oamenilor.

— Trebuie sāvā mai fi fost p'aici, pentru cāvā încurcā ce-vā leșește—zise celălalt.

— Cum ar vorbi un purcel frantūzește—observāvā al treilea.—Ei sīnt între oameni, ceea ce

sīnt mișoșii între cīni: nici nu învațā a vorbi omenește.

Uu ris în hohote dovedi, cāvā cel care vorbise gāsise cuvīntul nemerit.

— Aici nu rămīne alta de făcut — începū iar cel d'īntāiū — trebuie tātiate cozile mișoșilor āștota, pentru ca sāvā nu ne pricinuiascā pagube. În fie care an nāvālesc în număr mai mare și dacā nu-ī vom opāri cum se cuvīne, ne vor goni curīnd curīnd. Fie-care cīne cu gunoiul sāvā! Venim noi oare la dīnșii? Nu-ī de ajuns, cāvā ne zmulg lucrul, dar și micșoreazā plata. De multe ori nu se poate gāsī un zidar cu două ruble pe zi și ei se invoiesc pentru toatā lucrarea cu o rublā pe zi. Atunci arhitectul iți spune īndatā : «Dacā nu primești o rublā, gāsesc cu prețul āsta o mie de nemți.» Mațe fripte poate sāvā primeascā mai puțin, lor le ajunge dacā umplu o datā pe zi burta cu cartofi; dar un om trebuie sāvā mīnince o bucatā de carne și sāvā bea un pāvāhāruț de rachiū.

— Se înțelege — ziserā celălaltī doi punīnd o bucatā de carne de porc în gurā, pe care și-o īndoparā apoi cu pine.

— Dacā s'ar apuca barem de lucrul, pe care altīi il leapādā. N'āvā de cit sāvā se facā inginerī la noi, jupuitori de cāvā morți sāvā telalī prin sate —dar de unde! ei āū poftā de meșteșug, de zidārie. Vitejī de cartofi! Și fārā dīnșii am is-

prăvi noi lucrul—de nu ne-o ajunge ziua, mai luăm și noaptea în ajutor și dacă se moaie puterile, mai torni ce-vă rachiū și mai înghiți o bucată de pastramă.

— Negreșit—ziseră ceialalți doi.

— Nu-î lipsă de șoricioaică. Anul trecut, cînd maistrul a clădit o casă pe strada Vrack am avut și acolo cincî nemți. Le am jucat cite un renghiū, dar unul d'între ticăloșii aceia era colțos al dracului. O dată dădeam cărămizii celor de sus—el stătea lingă mine pe păretele catului întâiu. Eū aruncam liniștit cărămizile în sus, dar cînd el se strîmbă la mine, eū îi luaî fruntea la ochi, așa că se rostogoli leșinat. Și-a scrîntit numai gitul, iar noi rideam de ne prăpădeam... Cu neamul ăsta nu poți să te porți alt-fel.

— Se înțelege—repetară ceialalți.

— Și de s'o ivi prilejul, dați la cap, cît puteți, ei nu întorc loviturile, se tem de noi și la judecată nu se duc că sunt proști ca oile și nu se pot explica. Și apoi cine ar fi martor pentru un luteran ?

Oratorul, ale cărui pretenții naționale zidărești erau atît de aplaudate de ceialalți, se chema Rafail Czapla (bitlan), rău, dar vesel și obraznic lucrător, care se bucura de simpatii mari între ai săi. Țineau la diusul, pentru că făcea să treacă vremea lucrului prin anecdote, împăca ușor certurile, înșela pe antreprenori, scotea di-

ferite adaosuri pe lingă salariul invoit și, în sfîrșit, iearna cînd se făcea hamal împreună cu ceialalți, se pricepea să facă să-i alunece în buzunare unele mărunțișuri cînd transporta efecte, mărunțișuri care fără a sărăci pe proprietarul lor, procuraū tovarășilor lui cite o cinste la circiumă. Cel mai înalt principiu de morală al său era de a fi pe placul tovarășilor săi și singura piedecă în astă privință era numai lipsa de ocazie. Cum că Czapla cerea pentru sine partea ce-i se cuvenea din fructele jertfelor sale, asta nu-î se putea lua în nume de rău. Numai pentru folosul său, el n'ar fi furat un cuiū măcar, pentru breaslă înse era în stare să jefuiască o casă de fier. De care ce, prin urmare, el lucra numai în interesul breslei, el trecea în ochii opiniunei publice drept cel mai de treabă om.

— Ia priviți—strigă el—cum sar în sus de necaz luteranii. Se vede că negustorul i-a ars rău.

Intr'adevăr, nemții ieșiau foarte supărați din circiumă. Se vede că Krug era vinovat de ceva, căci îl inconjuraū și-l copleșeau de injurăturî. Bietul om nu știea ce să facă, se zmulse din mijlocul lor și se repezi la zidarii cari se bucurau de priveliștea asta.

— Voi nu spus... here scumpă!—strigă el.

— Da este bere ieftenă!—strigară ceialalți ajutîndu-l.

— Da, da—zise Czapla cu răceală.

— Aha!—zbierară nemții, virîndu-și degetele în ochii lui Krug.

— Eă am întreat doar—se apăra Krug. — Voi ne ați trimes acolo.

— Ai întreat — respunse Czapla — unde e prin apropiere, dar nu unde-î țiețenă.

— Ce? ce zice?—întrebară nemții.

Krug le traduse respunsul pe nemțește.

— Vezi tu!—urlară ei. — Păcătosome! tu știi leșește!

Krug lăsă capul pe piept și tăcù, căci nădăjduia să scape ast-fel mai ușor de furtuna, care-î se dezlănțuise pe cap. Compatrioții săi înse, după ce se depărțară cu ciți-vă pași, începură iar să zbiere. În sfirșit unul se repezi la Krug, îl apucă de braț și strigă :

— De ce nu ți-ai spus mișelului aceluia nimic? Doar știi leșește!

Zicînd acestea îl aruncă șapca din cap și o călcă în picioare.

— Ce să-î fi făcut eă? — zise Krug plîngînd aproape și adresîndu-se către cei trei zidari pe cînd își scutura șapca.—Noi nu știeam că în circiuma aceea trebuie să ne scoatem căciulile. Ne am pus la masă și chelnerul i-a trântit ăluia șapca din cap. Ce să-î fi spus eă? Ah, Doamne, Doamne!

— La noi fie-care casă e o biserică! — res-

punse Czapla—nu trebuie să stai cu capul acoperit.

— Dar de unde s'o fi știut eă!

Scîrpinîndu-se, el se întoarse trist la compatrioții săi, care vorbeau la olaltă cu vioiciune. Incetul cu incetul înse furia li se potoli, numai pe ici colb, ca niște spuză cu scînteî, le țieșea din gură cite o îninovățire a lui Krug, care nu întrebasese pe zidarii poloni unde-î berea țiețenă. Afacerea pălăriei trîntite nu mai veni în dezbateri, lucru firesc. Fiilor Germaniei poți să le turtești și în țară la dînșii țilindrul, saă să le arunci șapca din cap: asta nu-î atinge așa de grozav ca scumpirea berii. După o clipă toți erau la lucru. Numai Czapla șoptea din cînd în cînd cite o glumă țovarășilor săi. Cînd se dădù la amiază semnalul de repaos, nemții iar se adunară grămadă și, după o constătuire lungă, în timpul căreia probabil îi dădură lui Krug vr'o lămurire, saă îi făcură vr'o mustrare, îl trimiseră la poloni.

— Unde mincarea țiețină este?—întrebă el.

— Aici — zise Czapla arătînd un birt elegant.

Nemții se duseră acolo, dar țieșiră curînd, căci Krug prinsese la minte și întrebasese mai întăi de preț.

— A, proșții!—strigă Czapla, cînd văzu că nu izbutise să le joace festa.

Nenorocirea lui Krug era tocmai ceea ce el

socotise drept o fericire la plecare, adică puținele sale cunoștințe în limba polonă. Înțelegea dintr'însa tocmai atîta, cît îi trebuia pentru a pricepe răutatea streinilor și a pregăti dezamăgiri compatrioților săi. De amîndouă părțile îl atingeau cu vorbe aspre, plîngea și ofta de multe ori din pricina asta, dar în cele din urmă ridea cu blîndețe, căci ori ce amărăciune-i se îndulcea față cu norocoasa conștiință a ciștigului. Nicî un moment măcar nu-i veniră gînduri de rez-bunare. Abia rămănea o amintire slabă a artificiilor și înțepăturilor—dar după zilele de lucru îi rămăneau rublele și, firește, mai mult îi păsa de acestea de cît de ori-ce.

Nu cirtea prin urmare și ar fi primit cu bucurie o asemenea soartă pînă la moarte. Ghimpele în calea seracului nu e umilintă, ei lipsa de lucru. După o ședere de o lună, îndeplinindu-și datoriile de delegat al tovarășilor săi, el își mai înmulțise cunoștințele în limba polonă și învățase a cunoaște și orașul, așa că se simțea sigur în contra furiei lor. În măsura înse, în care soarta sa se însenina în partea asta, ea se întuneca pe de altă parte. Czapla era neobosit în a chinui pe nemți cu și prin Krug. O dată-i spusese că a doua zi e serbătoare, și până să se lămurească încurcătura îi ținu pe nemți o jumătate de zi fără lucru. Krug înse era prea ocupat cu munca și din fire prea bun pentru a

băga de seamă sistemul de persecuții al lui Czapla. Se întîmplă înse un lucru, care putea să atragă luarea aminte a zidarului din Myslowitz asupra credulității sale. Czapla imprumută de la Krug patru ruble, pe care le bău cu tovarășii săi. Krug așteptă cu răbdare întoarcerea banilor, dar cînd datornicul păru a nici nu se gîndi la una ca asta, el îi aduse aminte.

—Care patru ruble? — întrebă Czapla vesel. Un fior rece îl trecu pe Krug.

—Nu știi, acelea pe care ți le am dat Săm-băta trecută.

—Nu-mî aduc aminte.

—Doamne, nu-ți aduci aminte de banii mei?

—Nu; de alt-fel, dacă i-am luat, apoi îi dau înnapoi.

Așa se sfârși cea d'întăiu interpelare în privința asta. După cîte-va zile Krug iar se apropiă de Czapla pentru a-i aduce aminte.

—Dar ce ruble ți s'au năzărit! — întrebă Czapla furios.

—Acelea care au trecut din buzunarul meu într'al d-tale.

—N'ar fi trebuit să le lași să treacă.

—N'ar fi trebuit să le scoți.

—Taci, barabulistule — zbieră Czapla — eu nu scot nimic din buzunarele altora.

—Nu-i nevoie să te superi, eu ți-am dat frățeste și frățeste-ți cer — îl domoli Krug speriat

Cu toată primejdia la care se expunea față cu adversarul său obraznic, Krug totuși nu părăsi gândul de a-și cere dreptul său.

Lupta pentru bani era singura, în care înema de îepure a lui Krug căpătă curaj de leu și nu se speria de forța cea mai amenințătoare.

De oare ce căuta să înlătore orî ce scandal cearta remase suspendată, dar era vădit că va izbucni cu furie mai curând sau mai tîrziu, pentru a scoate lucrurile la capăt.

După ce chibzui lucrul cîte-va zile, Krug se hotărî să-l amenințe pe Czapla cu un proces.

— Ia ascultă—îi zise el—nu vrei să-mi dai de bună voie cele patru ruble !

—Ești nebun ! — strigă Czapla.— Ai vr'o hirtie, ai martori, că mi-ai împrumutat bani ?

Krug era d'între oamenii, pe cari orîce lovitură nouă îi moaie. Cuvintele acestea neașteptate îl înlemniră și el plecă zăpăcit, deși mai înnainte fusese hotărît pentru pasul cel mai îndrăzneț.

În momentul acesta unul dintre lucrătorii poloni se apropiă de Czapla și-i șopti :

— Ține-l bine pe neamț ; știi că arhitectul l-a tocmit cu două ruble, pe cînd vouă vă plătește numai una și jumătate.

— Două ruble ! — strigă Czapla uimit.

— Firește, bătrînul singur mi-a spus-o.

— Ai dracului calici, ieau mai mult de cit

noi ! Stați voi că vă afum eă ! O, n'ași fi om cinstit, dacă î-ași plăti cele patru ruble.

O să mai dea el pe d'asupra.

Krug n'auzi convorbirea asta, stătea departe adîncit în gînduri triste, care se oglindeau la fiecare clipă în privirile-î posomorite.

Temperamentele blînde și greoaie se aprind încet, ca lemnele ude. Krug par'că fumea, înnainte de a ieși din el flacăra. El se apropiă de Czapla și, ținînd țeapăn ciocanul în mîină, zise cu glasul tremurînd

— Imi dai cele patru ruble ?

Czapla îl privi cu dispreț și-î trase un pumn atît de zdravîn în obraz, în cît bietul Krug căzu jos sîngerat. Remase o clipă liniștit, apoi se sculă și se duse la tovarășii săi. Cînd aceștia îl văzură rînit, ghiciră mai mult de cît aflară ce se întimplase și se repeziră cu toții asupra lui Czapla, care ar fi plătit scump fapta sa, dacă în clipa aceea n'ar fi venit arhitectul. Informat de cele petrecute, el liniști pe nemți cu asigurarea că pentru bătae Czapla va fi dat în judecată, iar banii lui Krug îi vor fi opriți din leafă.

— Și eă îi oprese de la nemți—șopti Czapla către tovarășii săi.

Trebuie să pătrunzi adînc în firea unui simplu lucrător, pentru a-î descoperi tainele. Neținînd seamă de injuria îndurată, Krug era mulțămît cu rezultatul certeî ; își va primi banii și va fi rezbu-

nat pe cale judecătorească, dar mai ales își va primi banii..... Se întoarce acasă aproape vesel. Acolo îl aștepta o surpriză, care goni cu totul din mintea lui amintirea neplăcerilor îndurate. Căpătase de la portar cea d'întăiu scrisoare de acasă—de la portar.

«Dragul meu Karl!—îți scriea prietenul într'o nemțească destul de schiloadă.—De oare ce tu trebuie să fii foarte neliniștit în privința celor ce gîndesc ai noștri despre Canossa, mă grăbesc a te înștiința, că ei sînt mereu nemulțamiți. Nu poteni nimeni nimic despre asta și rupe scrisoarea. Acasă la tine toate sînt bune, copiii învață, nevasta e sănătoasă—toate merg ca și cînd ai fi tu acasă, poate chiar mai bine. Te felicit și-ți urez noroc mult, nevastă-ta e în poziție. Pentru iear-nă vei căpăta o comandă mare de pinză. Ne ar părea bine să te vedem, dar remii acolo cît vei avea de lucru. Ne găsim noi rostul și fără tine. Prietenul tău sincer Franz Klotz.»

Deși scrisoarea asta nu conținea vr'o veste prea veselă, Krug totuși se bucură nespun de mult de dînsa, ca de o veste din partea familiei, ca de o siguranță că nu se întimplase nimic rău. Prin urmare nu trebuie să se mire cine-vă de faptul că zidarul, necăjit de întimplările de peste zi, adormi totuși cu inema ușoară și visă de învățatura copiilor, de sarcina femeiei, ba chiar despre Canossa. Toate aceste lucruri banale se fă-

cură o icoană fantastică de visuri. De la plecarea sa, nici o dată nu se sculase așa de vesel și vioiu ca a doua zi după asta. Dimineața de Septemvrie, frumoasă, îi zimbea cu toate razele luminei sale blinde. Dacă în ziua asta cine-va ar fi tocmit pe Krug pentru ca să clădească ceruri nouă, el n'ar fi fost mai vesel. Ducîndu-se la lucru în starea asta sufletească, el căzu pe gînduri, se opri de o dată și chipu-î mișcat se înveseli mai mult printr'un zîmbet, provocat de un gînd de fericire :

— Aci ar fi bine de trăit — își zise el în șoaptă.

Aici se găsește atît de ușor de lucru.

Ca și cînd gîndul acestă l-ar fi dat aripă, el porni acum mai iute, dînd din mină și vorbind cu sine. Se urcă mai iute pe schele și se uită mulțămit împrejur. Pretutindenî îi se deschidea orizontul unei vieți de muncă și oamenî și casele în șir nu se înghesuiau și nu se ghionteaă. Cîte brațe mai trebuie aci—nu ca d'incolo, în țara nemțească, unde masa poporului în nevoie, innăbușea pe seraci.

— Voiță rămîne pe veci între voi—zise Krug extaziat către unul din prietenii lui Czapla.

— Și noi te vom ridica.

— Doară sînt și eu polon, sîntem frați.....

— Frați!—rise celălalt și se depărtă.

— Se va așeză aci, dar nu se va mai sculă

—mormăi Czapla, cînd tovarăşul îi spuse gîndul lui Krug. —El e frate cu ciniî, nu cu noi.

Krug munci cu zel indoit, par'că-şi clădea şie-şi o casă în Polonia. Nu putea ţinea în taină gîndul ce-l frămîntă, îl desfăşura necontenit d'înaintea prietenilor săi, care îl incurajău.

— Dacă-mi va merge bine—zise el—veniţi şi voi.

— Vom vedea.

— De s'o găsi de lucru iewarna, viu la primăvară cu familia incoace.

Aşa se exaltă fericitul Krug, căruia Czapla îi aruncă din cînd în cînd căutăturî invidioase. Se dădu semnalul pentru prînz. Krug se coborî de pe schelă, unde începuse să zidească o fereastră la catul al doilea şi se duse la birt cu tovarăşii săi. Czapla mai remase în urmă, lungindu-şi ca ne altă dată hărnicia. În sfîrşit, puse şi el mistria de o parte, aruncă o privire peste ziduri, se duse la locul unde stătuse mai 'nainte Krug, se aplecă acolo după ce-va, coborî iute schelele şi alergă la circiumă, unde-l aşteptău prietenii.

Krug făcu cîinste în ziua aceea cu o întreagă sticlă de bere. Se întoarse aşa dar tot vesel la lucru şi vorbea vesel cu ai săi. Urcîndu-se pe zid, luă hărdăul cu var şi sări pe schele. Abia făcu înse ciîi-va paşi, cînd scîndurile, trase de pe grînzî într'o parte, se cumpăniră şi-l aruncară în prăpastie. Ținînd hărdăul în mină, Krug nu

putu să se agață de nicăieri ; se lovi cu coasta de scîndură, remase o clipă atîrnat și apoi căzu jos. Din gura-î plină de var țîşni sîngele în valuri. Nemții veniră în goană, se adunară și alți lucrători, se făcu larmă, care adună o mulțime de lume. Veni și Czapla, dar cînd văzu trupul plin de sînge, se întoarse iute la locul său și ucră cu hărnicie iar. Dintre toți lucrătorii, numai el remase sus. Krug gemea greu țînînd mina pe partea sfărîmată a pîeptului, dar nu vorbea. O femeie, care cărase cărămidă, îi spălă obrazul de sînge și de var. Toți erau mișcați, deși nimeni nu murmura în contra nenorocirei, care poate lovi pe orî-ce zidar. Numai cei doi prietenii ai lui Czapla, cari schimbau între dinșii priviri întristate și le îndreptău apoi în sus, păreau a ghici adevăratul motiv al nenorocirei.

Cînd veni trăsura, care avea să ducă pe bolnav la spital, Krug deschise ochii și zise cu glas slab :

— Wilhelm !

— Aici sînt răspunse neamțul, care-l injurase altă dată pentru berea scumpă și-î aruncase șapca din cap.

— Iea banii ăștia—zise Krug scoțînd un pachetel cu bancnote de sub bluză—dă-î nevestei mele și spune-i să aducă aci băieții, cînd se vor face mai mari. Aici se poate câștiga....

Patru inși îl ridicară și-l puseră în trăsura, care.... plecă cu un mort. Zidarii se întoar-

seră la lucru, explicînd cu fel de fel de bănu-
leli pricina căderei.

— Mort?—întrebă Czapla, îngrijat, pe tovarășii
săi.

Ei nu răspunseră și-și căutară de lucru.

A două zi, gazetele anunțară în rubrica rapor-
tului polișei moartea prin accident a zidarului Karl
Krug din Myslowitz și, în același timp, o gazetă
oare care se plinse, că germanii gonesc mereu de
pe cîmpul muncii pe poloni.

Sermane Krug! te iert pentru că ai vrut să
pe muncești la noi și să ne fii frate.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
<i>Alex. Swientochowski</i> :	5
Din viața poporului	
Chawa Rubin	9
Damian Capenko	38
Karl Krug	65

~~Biblioteca Centrală
Regională Craiova~~

~~BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
CRAIOVA
4871~~

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
CRAIOVA

1457

INSTITUTUL DE EDITURĂ
RALIAN ȘI IGNAT SAMITCA, CRAIOVA

Colecțiune a 2 lei volumul

s^o, 240 pagine.

- Traian Demetrescu, *Iubita, roman inedit.*
Dumitru Stăncescu, *Ghume și povești populare.*
Sofia Nădejde, *Fie-care la rîndul său*
Nuvele.
Virgiliu N. Cișman, *Din anii tineri, poezii.*

Din aceste volume s'au tipărit pentru amatori
exemplare pe hîrtie velină, numerotate și cu
semnătura autografă a autorilor, a lei 3,50.

Din aceeași colecțiune se află sub presă:

Dumitru Teleor, *Realiste, poezii.*

„VATRA“
FOAIE ILUSTRATĂ PENTRU FAMILIE

La 1 Ianuarie 1895, a început al II-lea an al revistei
«Vatra».

Colecțiunea anului I e o dovadă neîndoieică de stăruințele ce am depus ca să procurăm cetitorilor «Vetrei» o materie bogată în scrieri originale ale d-lor Slavici, Caragiale, Coșbuc, Traian Demetrescu, Dulfu, Elisaveta Doamna, G. Murmu, V. D. Păun, St. Basarabeanu, S. F. Marian, Rusu Șirianul, D. Stăncescu, Neculai Iorga, I. G. Sbierea, etc., etc., precum și o serie de ilustrațiuni din cele mai frumoase, între care foarte multe originale și splendid reușite.

Pentru anul al II-lea vom aduce îmbunătățiri în redacțiunea «Vetrei», angajînd încă alți colaboratori, care vor contribui ca «Vatra» să fie cit se poate mai variată și mai bogată în materii, procurînd tuturor claselor societății lectură plăcută, instructivă și interesantă.

Vom prezenta publicului cetitor un ciclu de traduceri bune din cei mai distinși scriitori moderni.

Pentru și mai completă reușită, a bine-voit să promită prețuita colaborare distinsul și simpaticul publicist Barbu Ștef. Delavrancea și eminentul critic literar și profesor universitar Neculai Iorgu.

Costul abonamentului pentru România:

Un an 20 Lei

1/2 » d 10 »

Pentru străinătate:

Un an 24 Frc. sau coroane

1/2 » 12 » » »

«Vatra» va apare, ca pînă acum, e 2 ori pe lună, adică 24 fascicule pe an de cite 4 coale 4° mare veline, tipărite cu lux și îngrijire.

C. S F E T E A
LIBRAR-EDITOR.
București.

Editori Ralian și Ignat Samitca, Craiova

Va apare în curînd :

REALISTE

POEZII

de DUMITRU TELEOR.

Biblioteca de Popularizare

No. 8

Va apare în curînd și va cuprinde :

PE APA, jurnalul unei călătorii

de marele a francez

Guy de Massant

4 lu